גליון
נאה הרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של

מורינו הגה"צ רבי **אברהם אלימלך בידרמן** שליט"א

ויצא

פנינים מספה"ק בת עין

מכון

באר האמונה

בס"ד

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatora.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

ארה"ב:
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה

© 2026 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן העניינים

פרשת ויצא - הילולת ה'בת עין'

אמונה ובטחון ..... ד
להודות על הקושי ועי"ז יתמתקו הדינים ..... ז
הזדככות ע"י הבושה ..... ח
ויגבה לבו ולא יתייאש ..... ט
כחה של תשובה ..... ט
רחמים וחסדים בזכות התשובה ..... ט
אהבת ישראל ..... י
ע"י השתתפות בצער ישראל תבוא הגאולה ..... יא
מלחמת היצר ..... יב
מידת האמת ..... יב
תורה ותפילה ..... יב
השפעת ששת ימי המעשה מיום השב"ק ..... יד

אמונה ובטחון

כי לא אעזבך - להודיע גודל כוחה של אמונה ובטחון ..... טו
וישכב - מנוחת נפש הבוטח ..... יח

יראת שמים

זה שער השמים - כי אם ליראה ..... כא

נח לבריות

ויחר ליעקב וירב - לנהוג בפיוס וריצוי, לא בכעס וקפדנות ..... כד

הילולא קדישא של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע

שמרני כאישון בת עין - לקראת יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע ..... כז
ומציון יסעדך - השתטחות על הציון ..... ל
תורתו מגן לנו - לעסוק בדברי תורתו הקדושה ..... לב
סעדני ואוושעה - סגולה נפלאה לערוך סעודה לכבוד נשמתו הטהורה ..... לה

ספה"ק בת עין

צדיקי הדור זוכים ע"י מעשיהם להזדככות הנפש ואור האהבה,
ושאר בנ"א זוכים לזה בזכות הצדיקים או ע"י תפילה

דהנה עיקר העבדות היא הזדככות הנפש, היינו לזכך אותו מכל מיני גשמיות שלא לאהוב ולהשתוקק לשום דבר מעולם הזה הגשמי, רק שתמיד יהיה בוער בלבו אהבת הבורא ב"ה, לכסוף ולהשתוקק תמיד אליו יתברך בכלות הנפש באהבה עזה ותשוקה גדולה עד מאוד, **וזה הוא בחינת צדיקי הדור** שזוכים לבא לבחינת האהבה העזה מחמת מעשה המצות שתמיד עוסקים בהם בלי ביטול אפילו רגע אחת לבטלה ח"ו, ומחמת זה הבורא עולמים ב"ה משפיע להם בחסדו הטוב אור האהבה העזה...

אבל זה הבחינה אינו נשפע **בתחילה** רק בשביל צדיקי הדור, אך **אח"כ** כשנשפע להם זה הבחי' אור האהבה מחמת הזדככות החומריות במעשה המצות, **אז יכול לבא לזה הבחינה אפילו מי שאינו בהזדככות כל כך**, וזוכים לזה **בזכות צדיקי הדור**.

ועוד יש תקנה לזה שלא נזדכך כראוי לבא לבחינה זו אור האהבה הנ"ל, **על ידי תפלה ופתוי להש"י ובקשה שיבא לאור האהבה**, ומחמת גודל ההשתוקקות שזה האיש משתוקק לבא על כל פנים לבחינת אור האהבה, אע"פ שאינו ראוי לזה מצד מעשיו, הש"י ברוב רחמיו וברוב חסדיו שברא את העולם בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (זח"ג רנז:) מרחם עליו ומשפיע עליו אור האהבה עזה הנ"ל. **(בת עין, פרשת ויצא ד"ה ולבן)**

סדר ועימוד: א.י.ש. אשדוד

לרגל הילולא קדישא נביא במה וכמה מדברי תורתו, מתוך האוצר הגדול בספר הקדוש 'בת עין', לעסוק בהם בימי ההילולא ובסעודות הנערכות לכבודם

איתא ב'ספר חסידים' (סי' רכד) וכל האומר דבר שמועה מפיהם, הם מתפללים עליו שם ומליצים טובה עליו (ועיין בסוף הגליון מאמר נפלא בשבח העסק במשנת בעל ההילולא).

אמונה ובטחון

אכן אען ואומר גם אנכי, מה שיש לרמז בזה על פי מוסר, ונבאר מקודם הפסוק (תהלים קמה טז) 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון', הנה זהו כלל גדול בעבודת השי"ת, **שצריך כל איש ישראל להאמין באמונה שלמה שהבורא ברוך הוא אחד יחיד ומיוחד בתכלית היחוד שאין כמוהו בשום פנים, והוא לבדו אלוקינו, היה הוה ויהיה, מנהיג וברא לכל הברואים, ומשגיח עליהם בפרטי פרטות, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים**, וכשבא לבחינת אמונה זו אין לחפוץ ולהשתוקק לשום דבר בעולם, רק יהיה כל חפצו ומגמתו והשתוקקותו למלאות רצון הבורא ית', ולא לחפוץ יותר מרצון הבורא ית"ש, כי צריך להאמין **אם רצון הבורא ית"ש לתת לו זה הדבר, בוודאי הוא יתן לו, בלתי מניעה.** ואם אין בזה רצון הבורא למה ייגע את עצמו להבל ולריק ללא יועיל.

וזה כוונת חז"ל שאמרו (אבות ד א) 'איזהו **עשיר** השמח בחלקו', היינו שישמח ברצון הבורא ולא יחפוץ יותר.

... דהנה עיקר בחינת 'חסד ורחמים' אינו שורה רק על מי שמקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות, היינו **שמאמין באמונה שלמה שהבורא ית' הוא מנהיג ומשגיח בפרטי פרטיות, ועל כל תנועה ותנועה מן כל אבר ואבר**, ומתבונן בדעתו שלולי הבורא ית' מקור החיים ב"ה היה נותן לו חיות וכח באותו אבר לא היה יכול להתנועע באותו אבר כלל, ומזה יביט תמונת ה' בכל רגע ורגע ומקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח) ומחמת זה יפול עליו גודל אימה ופחד ויראה ובושה והכנעה לפני הבורא עולם ב"ה, יהי רצון שנזכה לבחי' יראה כזו.

וכשהוא מקבל עליו עול מלכות שמים בגודל אימה ופחד ויראה כנ"ל אז בא לבחי' ביטול במציאות לגמרי, **רק הבורא ברוך הוא משפיע עליו רוב רחמיו וחסדיו ממקור החסד והרחמים, ונותן לו חיות** בבחי' ואתה מחיה את כולם (נחמיה ט ו) שיוכל להיות בבחי' קיום בעולם הזה. ומי יתן ונזכה לטעום מבחי' יראה כזו, ונוכל לקבל **השפעת חסד ורחמים ממקור הרחמים** מי"ב מכילין דרחמי, ששם א"ל הוא מקור לכל המדות, כמ"ש כמה פעמים.

(פרשת שלח דיבור השלישי, כמו"כ פרשת פינחס בד"ה עוד נראה ליישב קושיית האור החיים)

הנה ידוע **שעיקר ושורש העבודה היא האמונה**, כמאמר הכתוב (חבקוק ב ד) 'וצדיק **באמונתו** יחיה' וגם **בטחון** כמאמר הכתוב (תהלים לז ג) 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה', הרי **שזהו העיקר - לבא תחלה למדת האמונה ובטחון.**

אמנם מצודה פרוסה על כל חי, הוא בקשת הפרנסה לחם לאכול וכו' (בראשית כח ב) וזהו ה'מצודה' שבו ניצוד האדם ומבקש לחמו בתחבולות וערמומיות, וסובר שכוחו ועוצם ידו תעשה לו, ואינו בוטח ומאמין בה' שבוודאי יזמין לו פרנסתו וחיי נפשו, כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני סגול (עיי' תענית ח:), וכמו שאמר הבעש"ט זללה"ה שמה שאמרו חז"ל (אבות ג טז) מצודה פרוסה על כל החיים, פירוש פרוסה הוא לשון פר"ס בלשון הגמרא כמחז"ל 'כזית בכדי אכילת פרס' פירוש לחם ופרנסה וזהו מצודה של פרנסה הוא על כל חי, ומחמת זה שטרוד בבקשת פרנסתו בכל מוחו ולבו תמיד על כן אין לבו פנוי לעבודת ה', עכ"ד.

אבל כשהוא מסתכל תמיד בחסד ה', איך שהוא פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון (תהלים קמה טז) ומאמין בה' באמונה שלמה, ובוטח בו **שבעבור חסדו הגדול יזמין לנו את פרנסתינו בלי התחכמות יתירות, ואז יוכל להיות לבו ודעתו פנוי לתורה ומצות**, ואזי בלימוד התורה יאיר ה' עליו אור הקדוש, כי תורה 'אור' (משלי ו כג) וילך ממדרגה למדרגה, עד שיזכה להיות בבחינת משכן שישכון בתוכו שכינתו ית'.

וזהו שאמרו רז"ל (מכילתא בשלח עה"פ ויאמר הנני ממטיר לכם) 'לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן', פירוש אוכלי מן היה להם בחינת אמונה ובטחון, כמאמר הכתוב (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך וגו' לכתך אחרי במדבר וגו', וגם צידה לא עשו להם (שמות יב לט) כי האמינו בה' ובטחו בו, על כן ניתן להם המן, ושמלתם לא בלתה מעליהם, ולא היו טרודים בפרנסה, והיה לבם פנוי רק לעבודת השי"ת, וע"כ ניתן להם התורה.

ע"כ תמיד יתבונן האדם בחסד ה', ר"ל להבין **איך שהכל אינו בא רק ברצון ה' ובחסדו ולא מכוחו של אדם**, וכמאמר הכתוב (בראשית ב ו) וא"ד יעלה מן הארץ והשקה וגו', **שהענן אינו בודאי כח אנושי** כי אם רק חסד ה', ובענן שהוא בחינת חסד (עיי' זח"ג קג.) הוא משקה את כל פני האדמה.

וזהו שאמר הקב"ה למשה רבנו ע"ה קודם קבלת התורה (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך, פירוש, הנה אנכי בא אליך ומזהיר אותך על בחינת **ע"ב הענ"ן**, מרמז על בחינת חסד (שעולה) גימטריא ע"ב, וענן מרמז גם כן לבחינת חסד כנ"ל, ר"ל **שיסתכל תמיד במדת החסד היינו שהכל הוא רק בחסדו ית' ולא מכוחו של אדם, ועי"ז תגיע למדת האמונה והבטחון.**

(פרשת במדבר דיבור הראשון)

ידוע כי כל בחינות הגבורות והדינים הנעשים בעולם, המה נמשכים מהסתלקות ח"ו בחינת השגחת הש"י בפרטי פרטים מלב האדם, ו(זה בא לו מאחר ש)נסתלק בחינת יראת ה' מנגד עיניו.

אמנם אם האדם יודע מיעוט ערכו ופחיתות מדרגתו, **ומאמין באמונה שלימה שבלתי אפשרי לעשות קטנה או גדולה אם ה' לא צוה, וכל תנועותיו והרגשותיו ומעשיו הכל המה בהשגחת השי"ת, המשגיח בפרטי פרטים ומלא כל הארץ כבודו**, כמו שכתוב (ירמיה כג כד) 'אם יסתר איש במסתרים וגו' ומזה בא אצלו הפחד והיראה מה' ומהדר גאונו, לקיים 'שויתי ה' לנגדי תמיד' (תהלים טז ח) אז נתבטלו כל הדינים, **וגורם להמשיך שפע וברכה ממקור החסד, שלא יחסר כל טוב ממנו.**

כמאמר הכתוב (דברים יחי ג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', היינו מי שהוא בבחינת **עם ה'** - שיאמין שכל פעולתו תמיד המה עם השגחת הש"י כנ"ל, אז הוא בחינת 'תמים' - שהשי"ת משפיע עליו **כל טוב, שלא יחסר ממנו כלל**, והוא בבחינת תמימות **בלי חסרון כלל.**

ועל פי דברינו אלה ירמוז הכתוב (תהלים קל ז) 'כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות', היינו מי שמאמין שכל פעולתו **עם ה'** המה ובהשגחתו יתברך, הוא הגורם להמשיך **חסד** עליון בזה העולם.

וגם החסד בא בה"א הידוע, לרמז כי זאת היא עיקר החסד אצל האדם אשר בא למדרגת עבודת השי"ת, **להכיר פעולות ה' בכל תנועותיו והרגשותיו שהכל הוא בהשגחת השי"ת** אשר זכה לזה ולא מצד מעשיו, הוא רק מחסדי השי"ת אשר הופיע עליו מאורו יתברך אור החסד והרחמים. וזהו 'והרבה עמו פדות' שמשפיע בבחינה זו **הרבה פדות ושפע ברכה על הכללות**, והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו על ידי בחינת עבודה זו.

(פרשת ויגש ד"ה ויאמר בי אדוני, או יאמר)

ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן (יב ד), ונוכל לומר בדרך זה, דהנה כשאמר הקב"ה לאברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, **באמת היה קשה לאברהם דבר זה** לילך מבית אביו וממשפחתו ומאנשי שלומו ומארץ מולדתו אשר הורגל בה כל ימיו, ובפרט שלא אמר לו בתחילה לאיזה ארץ ילך רק שיראהו אח"כ, **וזה ג"כ קשה מאוד לאדם לילך** ואינו יודע לאיזה מדינה ילך.

אך עיקר הבחינה בזה לקיים רצון הבורא ב"ה אפילו בדבר שקשה לו, והוא נמשך מבחינת אמונת ה' ובטחון בו ית', היינו **מחמת האמונה והבטחון שהיה לאברהם אבינו ע"ה בבורא כל עולמים יתב"ש שבודאי כל מה דעביד לטב עביד**, היה זה הדבר מביאו לקיים רצון הבורא ב"ה אפילו בדבר הקשה כזו.

וזהו ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן, היינו כשיצא מחרן יצא עם בחינת בטחון בה', ש'בטחון' בגימטריא **חמש ושבעים**, וזהו ואברהם בן חמ"ש ושבעי"ם שנה, היינו שהיה אז בבחינת בטחון, וזה גרם לו (שקיים רצון ה') שיצא מחרן מבית אביו וממשפחתו.

וזהו 'וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות' (בראשית יד יד), ואיתא בגמרא (נדרים לב.) אליעזר הוא, דחושבנא הכי הוה, (היינו) **שלא היה רק הוא ואליעזר**. ולכאורה קשה, **האיך יתכן שאברהם בעצמו עם אליעזר יערוך מלחמה נגד חמשה מלכים דבר שהוא נגד דרך הטבע**.

אך נוכל לומר שהוא הדבר אשר דברנו מקודם, **שכל העובדות שלו היה בבחינת בטחון בבורא ב"ה שבוודאי יעזור לו**, וע"ז מרמז בחינת 'אליעזר' - כי אלוקי אבי בעזרי (שמות יח ד). וזהו 'וירק את חניכיו וכו' שמנה עשר ושלש מאות', **שתיבת 'אברם' (243) עם תיבת 'בטחון' (75) גימטריא שי"ח (318)**, היינו שלקח לשמו אבר"ם בחינת בטחו"ן (צירף לשמו את הבטחון) לסייעו אותו, ונעשה מזה שמנה עשר ושלש מאות. וזה גם כן כוונת הגמרא 'אליעזר הוא דחושבניה הכי הוה', היינו אליעזר מרמז לבחינת בטחון כנ"ל (אליעז"ר בגמטריא 318), **היינו שלקח (צירף) לשמו בחינת בטחון, וזה היה עזר לו בעצמו בכל הענינים**, יהי רצון שנזכה לזה, אמן.

(פרשת לך ד"ה ואברהם)

מה זה מהרת למצא בני וגו' כי הקרה ה' אלוקיך לפני וגו' (כז כ). וקשה, איך הזכיר יעקב שם שמים ואמר **הקרה** ה', ובאמת היה לו הגדיים **מזומנים, לא במקרה**. וי"ל, שאמר יצחק לעשו (כז ג) צא השדה וגו', פירוש, (צא) **לשדה של תפלה**, כמאמר הכתוב (בראשית כד סג) לשוח בשדה, **כדי להמשיך בחינת קדושה במאכל**, וזהו ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי (כז ד), פירוש, טעם של בחינת קדושה, **שזה היה נחמד לו ונאהב מכל דבר**.

וזהו ג"כ כוונת רבקה באמרה ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב, כיוונה ג"כ לבחינת טעם קדושה שיצחק אהב אותו, שהיא היתה יכולה להמשיך בחינת קדושה. וזהו ששאל יצחק את יעקב מה זה מהרת וגו', ר"ל, **שעדיין לא היה שהות להתפלל ולעשות, וא"כ איך יהיה בו בחינת טעם קדושה**, וע"ז השיב כי הקרה ה' אלוקיך לפני, ר"ל, על דרך הכתוב (ישעיה סה כד) טרם יקראו ואני אענה, שלא הייתי צריך להתפלל, כי נעניתי קודם שהתפללתי. גם רמז 'כי הקרה ה'', **שזהו בעצמו בחינת המשכת הקדושה במה שאני מאמין באמונה שלימה שהשי"ת הקרה לפני את המאכל ולא כחי ועוצם ידי עשה לי את המאכל הזה**.

...וזהו שאמר 'ראה ריח בני כריח שדה כו'', שהיה ריחו כריח השדה של תפלה הנ"ל, אע"פ שלא התפלל עדיין, אעפי"כ המשיך בחינת קדושה בשלימות בלא תפילה, כמו המשכת קדושה שהמשכתי ע"י שדה של תפלה, יהי רצון שנזכה לבחינת המשכת קדושה, אמן כן יהי רצון.

(בת עין, פרשת תולדות ד"ה מה זה מהרת)

דהנה עיקר עבדות השי"ת הוא לדעת כי **ה' הוא האלוקים**, כמאמר הכתוב (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים וגו' (הוי"ה הוא שם מידת הרחמים, אלוקי"ם הוא שם מידת הדין), היינו להבין ולהשכיל **תמיד**, אפילו בעת התגברות הדינים יחשוב שבוודאי הוא חסד מאת הבורא ית"ש כדי להחזיר אותו בתשובה ויהיה לו לב נשבר ונדכה. ומזה ההתבוננות **יתהפך מדת הדין למדת הרחמים מחמת שמוחלט בדעתו שמדת הדין הזה הוא מדת הרחמים וחסדי הבורא ית'**, ובזה ממתיק הדינים ונעשה **בחינת חסדים ורחמים**, וזהו הבחי' אשר צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים (עי' בר"ר לג ג) כנ"ל.

וגם צריך להבין תמיד אפילו בעת התגברות החסדים ורחמים עליו, יחשוב שיכול להיות שיש בזה בחינת גבורה, כמאמר הכתוב (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, לכן צריך להיות לבו של אדם תמיד נכנע ונשבר בקרבו

מגודל אימה ופחד ויראה מבורא עולם ית"ש, **וכמה צריך האדם להתבייש ולהכלם מבורא עולם ית"ש בעת השפעת רחמיו וחסדיו עליו והוא לא שוה זאת, וזהו עיקר עבדות ה'** בבחינת 'דעת' התחברות חסד וגבורה.

אך הסיבה להשגת בחינת דעת כזה אי אפשר בלתי עזר הבורא ית"ש.

(בת עין, פרשת פינחס ד"ה אך נראה לבאר)

להודות על הקושי ועי"ז יתמתקו הדינים

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך (מט כ), ונוכל לומר שהתורה הקדושה מורה לנו דרך האיך להמתיק הדינים בשורשם, **בכדי להמשיך שפע וברכה ממלך מלכו של עולם לעולמות התחתונים.**

דהנה העיקר הוא **להאמין באמונה שלמה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד** (ברכות ס:), ולברך לבורא עולם ב"ה על הרעה בשמחה ובטוב לבב, ממש כשם שמברך על הטובה (ברכות נד.) ואפילו ח"ו כשהאדם הוא מחוסר ממשאלות לבו, אעפ"כ יהיה אשוריו ותהלותיו של אדם לבורא עולם ב"ה, על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, כמאמר הכתוב (תהלים קנ ו) 'כל הנשמה תהלל י-ה' ודרשו רז"ל (בר"ר יד ט), על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה. **ואעפ"י שהוא מחוסר ממשאלות לבו אעפ"כ יאמין באמונה שלמה שכלול בזה חסד ה' באתכסיא,** בכדי לברך על זה בשמחה ממש.

ובזה האמונה והתהלה גורם שנמתקו הדינין בשרשם, שיזל מים הוא החסד (זוהר ח"ב קעה:) ממלך עולם מקור החסד, לבאי עולם. **ויהיה כל השפעות טובות ומעדני מלך באתגליא על כל העולם.**

וזהו 'מאשר שמנה לחמו', **מאשר** הוא לשון תהלה, **שמנה** הוא אותיות נשמה, גם לשון נשמה מורה על לשון שממה ושממון, היינו כשאדם הוא מהלל לבורא עולם ב"ה על הנשמה המסורה בידו, אעפ"י שהוא שממה, **לחמו** היינו שהוא מחוסר לחם וממשאלות לבו, אזי **והוא יתן מעדני מלך,** היינו יכול ליתן ולהשפיע **מעדני מלך, וכל השפעות טובות לכל באי עולם,** אמן כן יהי רצון.

(פרשת ויחי ד"ה מאשר שמנה לחמו)

הנה ידוע מאמר חז"ל (מדרש הנעלם בראשית) שעיקר בריאת העולם היה בשביל היראה כמאמר הכתוב 'בראשית' בשביל היראה שנקראת ראשית, על כן צריך האדם להשתדל להגיע למדה זו, בחינת היראה, להשלים רצון הבורא ב"ה.

והעצה היעוצה שנוכל להשיג בחינה זו, הוא על ידי שיסתכל האדם **תמיד** בכל ענייניו ועניני העולם הזה **איך שבכולם חסדי ה' המחייה אותם בכל עת ורגע, וחיינו מסורים בידו בכל נשימה ונשימה** כמאמר הכתוב (תהלים קנ ו) כל הנשמה תהלל וגו', ר"ל, **כל נשימה ונשימה מראה גדולת הבורא ב"ה** המחייה בכל רגע, ואלמלא יוסר רוח ה' שבכח הנשימה ההוא אפילו רגע אי אפשר להתקיים אפילו כו' ע"כ. ממילא **הנשימה ההוא בעצמה מהללת לה' ומשבחת ומספרת גדולת הבורא ב"ה,** וכן בכל הנמצאים ונבראים לית אתר פנוי מיניה מן חיותו וכחו המהווה את כולם, כמאמר הכתוב (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם ר"ל מחיה לשון הוה, **שתמיד מחיה בכל רגע.** ובהסתכל האדם כן בכל מילי לראות חסדי ה' המחיה אותם כנ"ל בוודאי יפול עליו אימה ופחד ובושה והכנעה מפני ה' ית' ורוממותו, ויאמין באמונה שלימה שבכל מילי הוא **רק חסדי ה' ורחמיו המרובים,** ואפילו בראותו שבאים עליו שום דינים וצרה ח"ו, יאמין כי מאתו לא תצא הרעות (איכה ג לח) **והוא רק טוב וחסדי ה' עליו להטיב אחריתו,** וכמו שהוא מאמין ובוטח בחסדי ה' שהוא רק טוב וחסד ורחמים, והצרה ובחינת דין שבא עליו שהיא רק רחמים, **כן יתהפך עליו מלמעלה ממדת הדין למדת הרחמים,** וזה שאמרו חז"ל (בר"ר עג ג) צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים.

....כי עיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום, **ובכל דבר יש בחינת חסד הבורא ב"ה, אפילו בבחינת דין בחינת קטנות** שבא על האדם, בחינת חשכות, יש בתוכו מכוסה בחינת חסד ה', רק שהוא **באתכסיא,** ולכן צריך האדם ליזהר מאוד בזה, **וליתן שבח והודיה להשי"ת על בחינת גבורה כמו על בחינת חסד ממש, כי באמת הוא חסד ממש,** אלא ששני מיני חסד יש, אחד באתגליא ואחד באתכסיא.

וזהו שאמרו חז"ל צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, **שמהפכים ממש**, ומבינים שמדת הדין שהוא בחינת גבורה הוא ממש בחינת חסד באתכסיא - ועי"ז גם למעלה נתהפך.

(פרשת חיי שרה, בדיבור הראשון, ובד"ה וה' בירך)

ולהבין זה על דרך המוסר על פי דאיתא בזוה"ק (זח"א ד.) עמא די חשוכא מהפכין לנהורא כו', דהנה **עיקר שעשוע דקוב"ה בצדיקים שמהפכים מדת הדין למדת הרחמים**, היינו, שבכל בחינת דינים רואין ומסתכלין בחינת חסדי השם יתברך, **שמאמינים בה' כי חפץ חסד הוא, ומה ששולח על אדם איזה צרה רחמנא ליצלן הוא בחינת חסד** כדי שיפשפש במעשיו. בין כשיש לאדם איזה יסורים בגשמיות, או ברוחניות שרואה שאין עבודתו שלמה, הכל הוא לטובתו כדי להעלותו לתשובה עלאה יותר. כי גם בחינת דינין **בחינת גבורה בחינת שמאל נכלל בו בחינת חסד**, כדאיתא בזוה"ק (ח"ב קסז.) יהי אור דא ימינא, ויהי אור דא שמאלא. שגם בחינת שמאל בחינת גבורה נקרא בחינת אור בחינת חסד, **אלא שבחינת חסד שבו הוא מכוסה**. ולכן בתיבת שמאל נכלל שם א"ל בחינת חסד.

וזהו רצון הבורא ברוך הוא, שיבין כל זה, ושיאמין באמונה שלמה שהוא בחינת חסד, ובזה מעלה בחינת הדין ונתהפך לבחינת חסד, כדאיתא בזוה"ק (ח"ב סז.) על פסוק (ויקרא ט כב) וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וגו' ידו כתיב, דבעי לארמא ימינא על שמאלא, פירוש, שצריך האדם להרים ולהגביר בחינת חסד בחינת ימין על בחינת שמאלא בחינת דין, לומר שכל עיקר היסורים הוא בחינת חסד כנ"ל. **ובזה נתהפך מצרה לחסד.**

... וזהו מאמר חז"ל (ר"ה יז:) על פסוק (שמות לד ו) ויעבור ה' על פניו ייקרא וגו' - מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור וכו', פירוש, **ויעב"ר** גימטריא **חס"ד גבור"ה** (288), ומכאן למדו שהקב"ה נתעטף, היינו שנתעטף ונתלבש בחינת חסד בבחינת גבורה, **ועל ידי שהאדם מבין ומאמין בזה ומעלה בחינת גבורה כנ"ל, ממשיך על עצמו י"ג מדות הרחמים**, ונגאל מבחינת גבורה כנ"ל.

(בת עין, ריש פרשת תזריע)

הזדככות ע"י הבושה

ועתה נבא אל הביאור למה שמצינו, בתחילה אמר הקב"ה לבלעם 'לא תלך עמהם' ואחר כך כששלח בלק שרים רבים ונכבדים מאלה אמר 'אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם', האיך שייך שינוי רצון ח"ו אצל הבורא ברוך הוא.

אך נראה דהנה רצון הבורא ברוך הוא היה שבלעם גם כן **יברך** את ישראל, וכמו שמצינו בפסוק שבירך את ישראל, אך שלא היה יכול להיות קיום בברכתו לחול על ישראל מחמת שהיה משוקע מאוד בסטרא אחרא ומדות רעות שלו, עין רעה ונפש רחבה ורוח גבוה, ומחמת זה לא היה באפשר שיברך את ישראל, רק אח"כ כשהיה לו בושה לפני שרי בלק, כמ"ש אל האתון 'לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך' והיה לו בושה גדולה באותה שעה, כמו שפירש רש"י ז"ל, **ומחמת אותה הבושה נסתלק ממנו קצת המדות רעות שלו, עד שהיה יכול להיות קיום בברכתו שיברך את ישראל.**

וזה פירוש הכתוב 'ויגל ה' את עיני בלעם וירא מלאך ה' וגו'', שלכאורה תמוה, האיך אפשר שטמא כזה יוכל להסתכל בפני מלאך, אך על ידי בושה הגדולה שהיה לו, באותה שעה נסתלק ממנו קצת המדות רעות שלו, **והיה יכול להסתכל בפני המלאך**. וזה פירוש הפסוק 'ויגל ה' את עיני בלעם', ויגל הוא לשון הסרה כמו ויגל יעקב את האבן (בראשית כט י) פירוש, שסר ממנו קצת המדות רעות שלו עין רעה, ומחמת זה היה יכול להסתכל בפני המלאך ולהיות קיום בברכתו.

ועתה נבא לביאור, בתחילה כששלח בלק שרים שלא היו מכובדים כל כך, והיה גלוי וידוע לפני הקב"ה שלא יהיה לו בושה כל כך בפניהם שיסתלק ממנו קצת המדות רעות שלו ולהיות קיום בברכתו, לא נתן לו רשות להלוך עמהם, רק אחר כך כששלח בלק שרים רבים ונכבדים מאלה, והיה גלוי לפני השי"ת שיהיה לו בושה גדולה לפניהם, אז אמר לו אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ועוד אמר לו 'שוב אל בלק וכה תדבר' כי עתה יכול להיות קיום בברכתו לחול על ישראל.

(פרשת בלק בא"ד מה טובו)

ויגבה לבו ולא יתייאש

אמנם הכהנים ההדיוטים, או שאר כל אדם שימצא בעצמו שום בחינה שאינה בשלמות, יפול לבו בקרבו, ויאמר ח"ו בהסתת היצר, **איך אקרב אל הקדש לעשות שום מצוה** שידוע שעיקר המצוה לייחד יחודים בעולמות העליונים ולהמשיך וכו', ומי אני איש כמוני שאיני בשלמות המדות שאקרב לה' שאוכל לייחד יחודים בעולמות הנוראים העליונים, ועל ידי זה יוכל ח"ו ליפול בעצמו מאד, ולהמנע ממצות ה' ח"ו, על זה אמר הכתוב בדרך רמז לנפש לא יטמא בעמי"ו, ר"ל **עמי"ו** גימטריא **ענ"ו**, פירוש שלא יטמא ח"ו את הנפש, על ידי גודל ענוה שיפול לבבו ביותר בהסתת היצר הרע, וימנע ח"ו מעבודתו ית', רק שינחם את עצמו, במה שאמר ה' בנים אתם לה' אלוקיכם וגו' **וכרחם אב על בנים כן ירחם ה' עלינו לקבל עבודתנו כמו שהם, ובלבד שיהיה בכל לב ובכל נפש.**

וזהו מרומז בכתוב, כי אם לשארו הקרוב אליו, ר"ל **שיזכור בחי' קרבות שהבטיחנו הבורא ברוך הוא**, וקרא אותנו בנים וגם בחינת אשה ובחינת בת וכדומה, בחינת **חיבה**, ועל ידי זה ידבק את עצמו לה' בגודל הכנעה וענוה ואהבה ויראה לה', שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

(ריש פרשת אמור)

כחה של תשובה

ומקודם נבאר מאמר חז"ל (תמיד לב.) איזהו חכם הרואה את הנולד, דהנה עיקר העבודה הוא להיות תמיד בבחינת תשובה, היינו שיהיה לו בושה והכנעה לפני הבורא ברוך הוא, וזה הוא **חסד ה' יתברך בעת בריאת שמים וארץ לברוא בחינת תשובה**, וכשאדם עושה תשובה כקטן שנולד דמי, היינו שהבורא ית"ש משפיע לו **נשמה חדשה** מכסא כבודו ית', מהמקור שנשמות ישראל נחצבות משם, כמאמר הגמרא (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, להיות נשפע משם נשמה חדשה, ולהיות 'כקטן שנולד'.

וזה היה בחינת דוד המלך ע"ה, כמאמר הכתוב (תהלים ב ז) אספרה אל חוק וגו' בני אתה אני היום ילדתיך, שבכל יום היה בבחינת תשובה ונשפע לו בכל יום נשמה חדשה מכסא כבודו ית' כאילו נולד היום, וזה 'איזהו חכם' איזהו עיקר בחינת חכמה, 'הרואה את הנולד' שיראה תמיד שיהיה בבחינת תשובה **כאילו נולד היום.**

(פרשת ראה בדיבור הראשון)

הנה עיקר שרצה הבורא ב"ה להודיע לאברהם אוהבו, לא אבדת והפיכת סדום, אלא **רצה להודיעו גודל חסדו ית' בענין התשובה**, וכך אמר לו הבורא ב"ה, 'זעקת סדם ועמרה וגו'' - ר"ל, ידוע לך שאנשי סדום רעים וחטאים מאוד, ואעפי"כ **אין אני חפץ במיתתן כי אם בשובם מדרכיהם** וכו', ועוד **שאני בעצמי אעורר לבם לתשובה**, וזה שאמר הכתוב 'ארדה נא ואראה', ר"ל, ארדה מדרגא לדרגא כדאיתא בזוהר (ח"א דף קה:), ואעורר לבם לתשובה, ואח"כ 'אראה, הכצעקתה הבאה אלי עשו', ר"ל, אם עשו תשובה כפי הצעקה של חטא הבאה אלי, היינו שעשו תשובה גדולה ומעולה כפי פגם החטא, אז 'כלה', ר"ל, אמחוק ואכלה את עונם, ואם לא יעשו כל כך תשובה - 'אדעה', ר"ל, למחול כפי התשובה במעט יסורים.

(פרשת וירא, ד"ה המכסה)

רחמים וחסדים בזכות התשובה

הנה בכל הענין הזה של נח והתיבה רמזה לנו התורה הקדושה גם לימות המשיח, ושהכל תלוי בתשובה שישובו ישראל לה'.

כי ענין התשובה הוא על ידי שיתבונן האדם בגדולתו ית', ויאמין באמונה שלימה שהוא בוחן כליות ויודע כל מעשי אדם ותחבולותיו, כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו', ואח"כ יחשוב

ויסתכל בכל מעשיו ומחשבותיו (של האדם) אשר עבר ועשה נגד רצונו ית', ובזה יבוש מאד ויכנע לבבו בקרבו ויתחרט באמת בכל לבבו, ויקבל על עצמו לילך בדרכי ה' ולעשות רצונו ית', ומהו רצונו ית' - לעבדה ולשמרה, לעבדה במצות עשה ולשמרה במצות לא תעשה (זח"א כז.) באהבה וביראה לפני ה', ולקבוע עתים לתורה.

ואז עי"ז באתערותא דלתתא יהיה אתערותא דלעילא, וכן יעורר מלמעלה ג"כ **על ידי חרטתו** על כל מעשיו שעברו, **יעורר בחינת נחמה וחרטה כביכול למעלה על בחינת הגלות וגודל היסורים שיש לנו מהגוים, ושאר יסורים בפרטיות ובכללות ישראל**, ועל ידי מעשה הטוב ובחינת אמונה בה' שחפץ חסד הוא **ימשיך גם כן רב חסד מלמעלה**, ועל ידי קביעת עתים לתורה יאר ה' עלינו אור כ"ב אותיות התורה רוחניים ונשמת חיים, ולכן נקראת התשובה בחינת נשמת חיים, וזהו ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב ז) מרמז לבחינת **תשובה שעל ידה ממשיך האדם על עצמו ועל כל ישראל נשמת חיים**, וזהו מרומו בתיבת **נ"ח** - ר"ת של נשמת חיים, גם שהוא לשון נייחא כדאיתא בזוהר, גם הוא לשון נחמה שעל ידי בחינת תשובה מעורר לעילא בחינת נחמה וחרטה כביכול.

והנה כל ענין נ"ח הוא רמז למשיח צדקנו שיבא במהרה בימינו אמן (וכו').

(פרשת נח בדיבור השני)

דהנה עיקר בריאת העולם היתה בשביל (בחינת דע"ת כולל חסד וגבורה, ע"ח שכ"א פ"ב) **להכניס אור בתוך החושך**, כמאמר הכתוב (תהלים קיב ד) זרח בחושך אור לישרים, פירוש לישרים זורח אור **בתוך** בחינת חושך, היינו שמהפכים כל בחינת תאוות הגשמיות ומחשבות אשר לא לה' המה, מהפכים אותם לבחי' קדושה, לעבוד בהם את ה', ומכניסין באותן הבחינות אור ה', ומסלקים החושך.

וזהו בחינת המתקת הגבורות, כי מה שבא על האדם שום בחי' גבורות ודינים ר"ל הוא מחמת בחינת חושך ובהו שיש במדות ותאות שלו שאינם לה', ולכן נתנו חז"ל עצה ע"ז שיפשפש במעשיו, וכל המדות ומחשבות ותאות שלו הגשמיים ולהכניס בהם בחי' אור בחי' תשובה להשיבם לשרשם בחי' הקדושה **ובזה יתמתקו הגבורות והדינים שעליו.**

ובשביל בחינה זו (היינו להפך חשוכא לנהורא) היתה **עיקר** בריאת העולם, וזה שאמר הכתוב (בראשית א א-ג) בראשית ברא וגו', והארץ היתה תהו ובהו וגו' ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור וגו', פירש רש"י על תהו ובהו, שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה וכו'. פירוש, שאדם תוהא ומתחרט על בחינת בהו בחינת חושך שבמדות שלו, ומכניס בהם בחינת אור (בבחינת תשובה), **ובזה הוא ממתיק הגבורות, ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור, פירוש שבזה הוא ממשיך שפע ואור ה' בעולם, ולזה היתה עיקר בריאת העולם.**

(בת עין, פרשת ויחי ד"ה האספו)

אהבת ישראל

אך נוכל לומר על דרך מוסר, דהנה באורייתא אסתכל קוב"ה וברא עלמא (זח"א ה.) היינו בכ"ב אתוון, **ועיקר בריאת העולם היה בשביל החסד והרחמים, להשפיע חסדים ורחמים על כל ישראל**, כמו שאמר הכתוב (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה.

ודבר הגורם לשפע חסד ורחמים, כשאדם מדבק את עצמו לבחינת חסד, **ומרחם על הבריות זה גורם להמשיך בחינת חסד ורחמים על כל ישראל**, כמאמר הגמרא (שבת קנא.) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים.

והנה איתא בזוהר הקדוש (זח"ב כא.) שמזה שמשה רבינו ע"ה היה רועה את צאן יתרו והיה מרחם עליהם, גרם להמשיך חסדים ורחמים על כל ישראל, ומזה היה דוד זוכה לבחינת **מלכות** כמאמר הכתוב (תהלים עח ע) ויקחהו ממכלאת צאן מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו כו' (בת עין, פרשת וישב ד"ה וילכו אחיו לרעות)....

(פרשת וישב ד"ה כי בן זקונים)

הנה ידוע מאמר חז"ל, שעיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום וכו', ויתקרי בכל הי"ג מדות הרחמים, במה שירחם על העולם בכל המדות.

אמנם השתלשלות הי"ג מדות הרחמים לעולם הזה אינו כי אם על ידי אתערותא דלתתא של ישראל עם קדושו, כמאמר חז"ל (ע' שבת קלג:, ועוד), הדבק במדותיו - מה הוא רחום אף אתה רחום, **ועל ידי זה** כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא:) ר"ל **שעל ידי שמרחם האדם למטה על הבריות נתעורר מדת רחום למעלה**, וכן בכל המדות שפועל אדם למטה מעורר למעלה כמו כן, כי יעקב חבל נחלתו (דברים לב ט) וד"ל.

...עוד מרומז ונעוץ סופה בתחילתה, והתורה מסיימת (בסוף וזאת הברכה) בשם א-ל, שהוא שם החסד, ואח"כ 'בראשית ברא', שנברא העולם בשם א-ל, שהוא היה מתחילת ההשתלשלות כדאיתא בספר עמק המלך, **וכל זה היה כוונת משה רבינו עליו השלום, שיהיה תמיד חסד א-ל עלינו, אמן כן יהי רצון.**

(פרשת בראשית, ד"ה נעשה אדם).

לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי (לג כ). וקשה, הא כתיב (שמות לג יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו כו'.

ונ"ל כי אין הקב"ה ה' אחד שורה אלא על אחד, בחינת אחדות, **כשיש בחינת אחדות בין ישראל**, וזהו שאמר הכתוב ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, אימתי דבר - כאשר ידבר איש אל רעהו, פירוש כאשר יש אחדות בין ישראל **ומדבר איש אל רעהו באמת וחיבה בלב ובפה אחד, אז הקב"ה משרה שכינתו עלינו, וגם עם משה רבינו ע"ה דבר פנים אל פנים**, אבל כשגרם החטא (אז לא ישרה שכינתו), כי הפסוק לא תוכל לראות פני כו' נאמר אחר מעשה העגל, אז נאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם, פירוש שאר אדם מבני ישראל לא יוכל לראות מחמת שאין אחדות ביניהם, על כן גם אתה לא תוכל לראות את פני, כי אם וראית את אחרי.

(פרשת כי תשא ד"ה לא תוכל)

ע"י השתתפות בצער ישראל תבוא הגאולה

ועוד בחינה אחת שהיה לישראל במצרים, שהיה **בחינת אהבה ואחוה ביניהם**, ולא פסקה ישיבה מאבותינו במצרים (יומא כח:) היינו שלא פסקה בחינת אחדות מביניהם, כמאמר הכתוב (שמות א ה) ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים, ונאמר לשון יחיד **נפש**, לרמז שכל השבעים נפשות היו באחדות ואהבה כנפש אחד, וכל זה היה להם על ידי 'ויוסף היה במצרים', שיוסף המשיך להם בחינה זו של ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח).

והוא סגולה נפלאה לבחינת תפלה, שתהיה מקובלת למעלה, לכן צריך כל האדם לקבל על עצמו קודם התפלה מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ויהיה משתתף בצערו של חברו, ויתפלל בעד חברו **ובעד כל ישראל, ותהיה תפלתו תפלת רבים ומקובלת יותר** (עיי' פע"ח שער עולם העשיה פ"א), כמאמר הכתוב (תהלים נה יט) פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי, ועל זה אמרו חז"ל (ב"ק צב.) כל המתפלל בעד חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה, פירוש, **מחמת שמתפלל בעד חברו ובעד כל ישראל נעשה תפלתו תפלת רבים, ונענה מבחינת 'תחלה' - בחינת מקור הרחמים בחינת שלשת אבות** כנ"ל.

...היו לישראל במצרים, היינו שהיה להם בחינת אחדות כנ"ל, שהיה משתתף כל אחד בצערו של חברו, לכן היה קשה השעבוד של כל אחד ואחד בכפליים, **כי שעבוד של חברו היה קשה לו כמו שעבוד שלו ממש, לכן מנין מאתיים ועשר שנים שהיו במצרים היה נחשב להם לכפל - למנין ת"ך שנה**, ועוד נחשב להם התשעה שנים שהיה יוסף משועבד לפוטיפר ושר בית הסוהר, ונעשה תכ"ט שנים, ומחמת שיוסף המשיך להם הבחינת אחדות כנ"ל, שכל דבר המצרף החשבון נחשב גם כן אחד, ונחשב יוסף הכולל החשבון עם התשעה שנים שלו של השעבוד כנ"ל לעשרה, ועם ת"ך של ישראל עולה שלשים שנה וארבע מאות שנה שנאמרו בפסוק, לרמז על בחינת אחדות הנ"ל, והיו 'נפש' אחת שהוא בגימטריא ת"ל מנין נפ"ש.

ועוד מרומז בפסוק מי ומי ההלכים וגו', פירוש שפרעה שאל את משה ואהרן, מי הוא שיש יכולת בידו להמשיך בחינת גאולה, באיזה בחינה ובאיזה זכות ימשיכו בחינת רחמים וגאולה, וע"ז השיב משה, אעפ"י שאין בידינו עכשיו מעשים טובים, אעפי"כ בנערינו ובזקנינו נלך, פירוש בנערינו מרמז לבחינת ריעות ואהבה שיש בינינו, וגם בזקנינו, היינו בזכות אבותינו הזקנים, בכח זה 'נלך'. וגם בכח מה שאנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים ולשוב לה'... **ובעבור כל זה תהיה תפלתנו נשמעת ונמשיך בחינת חסד ורחמים ובחינת גאולה.**

(בת עין, פרשת בא ד"ה ויושב את משה ואת אהרן)

מלחמת היצר

להבין ענין חיוב המצוה של זכירת יציאת מצרים בכל יום (ע' חרדים פי"ב סי' י"א), **הנה עיקר עבודת האדם הוא המלחמה, להלחם בכל יום עם היצר הרע** שנקרא פרעה עורף (לק"ת פרשת ושיב ד"ה ויהי אחר הדברים) ומשיאו לתאוות גשמיות הבלי עולם הזה, וזהו ענין גלות מצרים, ומלחמה גדולה היא זו.

וצריך האיש הישראלי למלחמה זו שלשה דברים, ראשית, הוא בחינת **תורה**, היינו לקבוע עתים לתורה וללמוד בתורה תמיד. ב', הוא בחינת **ענוה**, שידע בעצמו גודל שפלותו, ואיך שהוא משוקע בתאוות גשמיות הבלי עולם הזה שאינו עיקר כלל, ויוכנע לבבו, ויהיה לבו נשבר בקרבו, ובזה ישפיל היצר הרע ויתיש כחו. ג', **שיבקש רחמים** מבעל הרחמים שירחם עליו, ויתן לו כח לעמוד נגד היצר הרע בחינת פרעה, וה' ישפילו ויתגבר עליו ויצא מהגלות, **ואז ירחם עליו ה', ויהיה בעזרו, ויוציאו מהגלות מצרים.** ובחינות אלו צריך לעסוק בהם בכל יום ויום, שלא להסיח דעתו כלל מזה.

(פרשת שמות ד"ה ואלה שמות)

מידת האמת

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה (שמות ב כג), וצל"ד, שהיה להם להרבות בשמחה כשמת מלך מצרים, שהיה מלך חדש שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.), על מה ויאנחו.

ונוכל לומר, מחמת שהיו במצרים בבחינת עבדות כמאמר הכתוב (שמות כ ב) אנכי ה' אלוקיך אשר וכו' **מבית עבדים**, לא היו יכולים להראות לכל השמחה, ונצרכו להטמין השמחה **בלב ולהראות** פנים זועפות, וזה ויאנחו, (על כך) שהיו מראים את עצמם כך. מפני מה, מן העבודה, מחמת שהיו בבחינת עבדות. וזה, **ויזעקו על זה שהיו בבחינת עבדות כזה - שנצרכו להיות אחד בפה ואחד בלב.** וזהו ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה, מחמת שהיו בבחינת עבדות כזה, ובכל צרתם וכו' (ישעיה סג ט) לכך ותעל שועתם אל האלוקים וגו'.

(בת עין, פרשת שמות ד"ה ויהי)

תורה ותפילה

וכל זה אי אפשר להשיג כי אם על ידי התורה, **שיקבע עתים לתורה, ויאיר בו אור תורה, וישיג בחינת יראה שלמה, וגם תפלתו תעלה השמימה, ויוכל להמשיך כל טוב וקדושה וטהרה**, כי בחינת תפלה מקבלת שפע מבחינת תורה, כי תורה נקראת בחינת 'שמים' - אש ומים (חגיגה יב.), שתורה נקראת **אש** כמאמר הכתוב (דברים לג ב) מימינו אש דת למו, וגם נקראת **מים** שנמשלה למים, מה מים יורד ממקום גבוה למקום נמוך, אף תורה יורדת למקום נמוך (תענית ז.), שאין התורה מתקיימת אלא במי שדעתו שפלה (שם), ולכן נקראת **התורה בחינת שמים, והתפלה** נקראת בחינת **ארץ** - שמקבלת מבחינת שמים, בחינת תורה.

...אבל התפלה אינה מקבלת רק מבחינת תורה, ובלא תורה אין התפלה פועלת ח"ו. וזהו ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבודה קשה, פירוש שהיו יודעים בעצמם שאין להם בחינת תפלה שנקראת עבודה (תענית ב.), היינו שבחינת עבודה זו תפלה היה קשה להם מאוד, מחמת שלא היה להם בחינת תורה, ולכן ידעו בעצמם שאי אפשר להם להמשיך בחינת גאולה, ולכן לא שמעו אל משה שבשר להם הגאולה.

... **לכן עיקר העבודה הוא שתחלת הכל יקבע עתים לתורה**, ועי"ז ה' יהיה בעזרו שיוכל להשיג בחינת יראה, **ותהיה תפלתו נשמעת**, וימשיך בחי' אבות כנ"ל, **כן יהי רצון אמן**.

(פרשת וארא ד"ה או יאמר על זה הדרך)

הנה עיקר התורה כמו שהיתה בשעה שנתנה על הר סיני, כמאמר הכתוב (דברים ה ד) **פנים בפנים דבר ה' עמכם**, פירוש כמאמר חז"ל (שמ"ר ה ט) דבור אנכי ולא יהיה לך מלא את כל העולם, דלא הוה אתר דלא מלל עמהון, ופירוש לפירושם, היינו שהיו אז בהזדככות כל כך **עד שלא היה מקום שלא ראו שם אלוקות**, בכל מקום שהסתכלו היו רואים בחינת אלוקות, **שה' מחיה את כולם בכל עת ורגע, ואם יעדר מדבר אחד חיות אלוק' רגע מיד יתבטל, וחיינו מסורים בידו ונשמותינו נפקדים בידו, ובזה אנחנו תמיד פנים אל פנים עם ה' יתברך**, וכן היה בשעת מתן תורה בבחינת פנים אל פנים.

ואם יהיה תמיד כן בשעת לימודו בתורה, **אזי גם התפלה תהיה נשמעת מיד**, וזה שאמר הכתוב (ישעי"ה לח ב) ויסב חזקיהו פניו אל **הקיר**, רצונו לומר אותיות **יקרה**, כמאמר הכתוב (משלי ג טו) יקרה היא מפנינים, ואמרו חז"ל (סוטה ד:) יקרה היא מכהן הגדול שנכנס לפני ולפנים, פירוש כי כהן גדול היה נכנס רק **בין הבדים** של הארון, ומי שלומד תורה בבחינת 'פנים אל פנים' הוא נכנס **לארון ממש**. וכן חזקיהו הסיב פניו אל הקיר, ר"ל שהסיב תפלתו לבחינת הקיר, בחינת יקרה, היא התורה, בבחינת פנים אל פנים, כמו שהיה בשעה שניתנה, כנ"ל שהיו רואים בחינת חיות אלוקות שמלא כל העולם, עד שהם לא תפסו מקום כלל, והיו בבחינת 'מה אנחנו', והאמינו באמונה שלימה שה' אחד המחיה את כלם.

(פרשת בשלח ד"ה נבוכים הם בארץ)

ונקדים לפרש הפסוק (ישעי' נח יג) 'וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך **ודבר** דבר', ולפי פשוטו היה לו לומר **ומדבר** דבר. ונוכל לומר על דרך זה, דהנה עיקר העבודה הוא שיהיה קודם התפלה בחינת הכנעה, ואח"כ יתפלל, **ומחמת ההכנעה שיש לו מקודם התפלה יכול לדבר דבורים בקדושה ובטהרה ובהתלהבות, ונותן בהאותיות שמדבר חיות רוחניות ממש**, כמו שהיה חיות בהאותיות בעת בריאת העולם, כי על ידי כ"ב אתוון נבראו כל העולמות (עיי' זח"א רד.), **וכשמדבר דבורים בקדושה ובטהרה אז ממשיך שפע וברכה על ידי הדבורים שלו**. וזה שאיתא בזוהר (שם סד: רכט:) אינון ברכאין כו' ואינון **מילין** דבר נש, היינו על ידי המילין דבר נש נמשכין ברכאין לעילא ותתא, כי כשמדבר בהכנעה אזי התפלה מקובלת.

וזה 'וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה' (בראשית ב ז), היינו כשיש לאדם הכנעה באמת ונחשב בעיניו כעפר, אזי ויהי האדם לנפש חיה, ותרגם אונקלוס לרוח ממללא, היינו **אזי יכול לדבר דבורים שיפעלו על ידם ברכה ושפע רב**. וזהו **מחסד הש"י** - שיהיה לאדם הכנעה קודם התפלה, בכדי שיוכל לדבר דבורים אח"כ בקדושה ובטהרה להמשיך חיות רוחניות בהאותיות כדי שתהיה **תפלתו מקובלת**.

...והנה בשבת קודש **השער בעצמו פתוח, היינו שכל מי שישמור שבת כהלכתו הוא בבחינת תשובה והכנעה**, ויכול לדבר דבורים בקדושה ובטהרה, ולהמשיך בהם חיות רוחניות, כמאמר הכתוב (יחזקאל מו א) 'יהיה סגור ששת ימי המעשה, וביום השבת יפתח', היינו שבחול סגור הבחינה זה, ובשבת יכול לבא לזה הבחינה. וזהו וכבדתו מעשות דרכיך, היינו כשתשמור שבת כהלכתו מלעשות דרכיך וחפצך, אז 'ודבר דבר' - תוכל לדבר דבורים בקדושה וטהרה ולהמשיך בהם בחינת נבואה.

אך בימי החול העיקר תלוי כשיש לאדם הכנעה קודם התפלה, אז הוא נותן חיות בהאותיות, והדבורים הם בבחינת נבואה ונמתקו הדינים וממשיכים שפע וברכה.

(בת עין, פרשת וארא ד"ה וגם אני שמעתי)

השפעת ששת ימי המעשה מיום השב"ק

הנה ידוע **שכל השפעות נשפע על ידי התורה הקדושה, ובתורה** יש בחינת ימין ובחינת שמאל - רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה כידוע (זח"ג קעד.). וכן הוא ענין **השפעתה** בחינת ימין ובחינת שמאל כמאמר הכתוב (משלי ג טז) אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, היינו ההשפעה מבחינת ימין של התורה היא אורך ימים **רוחניים** ושפע קדושה, והשפעה מבחינת שמאל של התורה עושר וכבוד וחיים ופרנסה **גופני**.

אמנם **עיקר ההשפעה הוא ביום השבת** דביה ברכתא דכלא (זח"ב פח:), ובו נתנה התורה (שבת פו:) וכל ההשפעות. וכמאמר הכתוב (תהלים קלט טז) ימים יצרו ולא אחד בהם, כתיב ל"א באלף וקרי ל"ו בוא"ו, פירוש, שמרמז לבחינת שבת, שדבוק לבחינת אל"ף אלופו של עולם, ועל ידי זה נעשה ל"ו בוא"ו - **שנמשך שפע קדושה רוחני ומזון הגופני בוא"ו ימי החול**, היינו בשלשה ימים שלפני השבת ושלשה ימים שלאחר השבת כדאיתא בספרי הקודש (פע"ח שער השבת פ"א).

וזהו 'ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה וגו'', פירוש, הר ה' היינו **התורה שנתנה בשבת**, ונשפע לישראל שפע קדושה **מבחינת התורה על ידי בחינת שבת** לשלשה ימים **שלאחר** השבת, ועוד המשיכו עליהם שפע חיים רוחניים לשלשה ימים מבחינת שבת הנוסע **לפניהם**, היינו משבת הבא. היינו שארון ברית ה' הוא התורה ושבת נוסע לפניהם **לתור להם מנוחה, ולהמשיך עליהם שפע**.

ועיקר גלוי הרצון רעוא דרעוין היא במנחה של שבת (זח"ב פח:) וע"ז מרמז הכתוב 'בנסעם מן **המחנה'** אותיות מנחה.

(בת עין פרשת בהעלותך, ד"ה או יאמר לתרץ קושיות)

פרשת ויצא - הילולת בת עין

כי לא אעזבך - להודיע גודל כוחה של אמונה ובטחון

בפרשתן (כח יב), 'ויחלום והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו'. נוראות מצינו במדרש (תנחומא ב) **בהאי לישנא**, והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, אמר רבי שמואל בר נחמן אלו שרי אומות העולם וכו', אמר רבי ברכיה בשם רבי חלבו ורבי שמואל בן יוֹסִינָה, מלמד שהראה הקב"ה ליעקב אבינו שר של בבל עולה ויורד ושל מָדַי עולה ויורד ושל יון עולה ויורד ושל אדום עולה ויורד. אמר לו הקב"ה ליעקב למה אין אתה עולה, באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר כשם שיש לאלו ירידה כך אני יש לי ירידה, אמר לו הקב"ה אם אתה עולה אין לך ירידה, ולא האמין ולא עלה. רבי שמואל בן יוסינה היה דורש 'בכל זאת חטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו' (תהילים עח לב), אמר לו הקב"ה אילו עלית והאמנת לא היתה לך ירידה לעולם, אלא הואיל ולא האמנת הרי בניך משתעבדין בהללו ארבע מלכויות בעולם הזה במיסים וּבְאַרְנוֹנִיּוֹת וּבְגֶלְגֶּלִיּוֹת. עכ"ד המדרש. והדברים נוראים למתבונן בהם עד כמה גדול כוחה של אמונה, עד שאילו עלית והאמנת לא היתה לך ירידה לעולם[א].

עוד בפרשתן (כח כ), 'וידר יעקב נדר לאמור אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול', ופירש רש"י בזה"ל, אם יהיה אלוקים עמדי - אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני וכו', **ונתן לי לחם לאכול - כמו שאמר** (פסוק טו) 'כי

א. אין צורך לבאר כי אין לנו אפילו שמץ השגה ביעקב אבינו ע"ה, יעקב שלימתא בחיר שבאבות, ואם ראשונים כמלאכים וכו', ולא נכתב כל זאת אלא כדי ללמדנו עד כמה עלינו להחזיק בעמוד האמונה והבטחון, שלא לדאוג ולא ולפחד אלא להאמין בשלמות, ועי"ז נזכה לעליה שאין אחריה ירידה לעולם.

וביותר יש להתבונן במה שהביא המדרש את הפסוק 'בכל זאת חטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו', כי עיקר התביעה על האדם, הרי כבר ראית בעיניך נפלאות ההשגחה העליונה, ולעיניך נגלה כיצד הקב"ה מיטיב עמך בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ואין לך אדם שלא ראה בעצמו גילויי השגחה פרטית לשמור ולהגן עליו, א"כ מדוע 'בכל זאת חטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו'...

וכמאמר נפלא שאמר הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל (שאל אביך ויגדך ח"א) בפסוק שבפרשתן (לא כט) 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלוקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך'... שלבן היה 'דל גאה', הוא בא ליעקב ואומר לו ברוממות רוחו - האמת, כי **יש לאל ידי לעשות עמכם רע**, דע לך יעקב, יש בידי כח ויכולת לרצחך נפש אותך ואת כל משפחתך בזה הרגע ללא שיהא בידכם כלל להתנגד. אבל יש לי בעיה 'קטנה' ומציקה, כי 'אלוקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע', בדיוק אתמול בלילה התגלה אלי האלוקים בחלום הלילה והזהירני שלא לעשות לך כל רע. אייי... מעולם לא היה לי כזה חזיון אלוקי, ובדיוק אתמול זה קרה, דע לך יעקב, אם הרבש"ע היה מגיע אלי **היום** בלילה, **אם הוא היה מאחר בלילה אחד, כבר לא היית בין החיים. הוא הגיע ממש בשניה האחרונה** (ברגע האפס)...

זהו לבן ש'ביקש לעקור את הכל', גם לאחר גילוי אלוקי בחזיון לילה המעמידו על מקומו ומונע ממנו הריגת בני משפחתו הקרובים, לא זז מ'כחי ועוצם ידי', ובשטותו כי רבה מתגאה כאילו עוד יש לאל ידו לעשות משהו נגד רצון ה'. והרבה עלינו להיזהר שלא להיות כמו לבן... שהרי אין אחד מאיתנו שלא ראה במו עיניו ניסים ונפלאות והיאך הקב"ה מנהל עולמו בהשגחה פרטית ומדוקדקת... ועדיין כל אחד עסוק ברעיוניו במה שהוא 'יכול'...

ובעסקנו בעניין ההשגחה הפרטית נביא כאן מעשה שקבלנו מבעלי המעשה מה שאירע להם לאחרונה, בערב שבת בפניא דמעלי שבתא בהגיע זמן 'הדלקת נרות' **לא מצאה עקרת הבית גפרורים** (matches) להעלות על ידם את האש, גם אחר חיפוש כפול ומשולש בכל פינה ופינה שבבית לא נמצאו גפרורים, מכיון שכן עלה בדעתה להעביר

לא אעזבך', והמבקש לחם הוא קרוי **נעזב**, שנאמר (תהלים לז כה) '**ולא ראיתי** צדיק **נעזב** וזרעו מבקש לחם', **עכ"ל. וכתב** בספה"ק 'זרע **שמשון**' (ויגש אות ז) **בהאי לישנא**, והטעם הוא, **שכשהוא מבקש לחם מסיר בטחונו מן הקב"ה**[ב] שכבר הבטיח 'נותן לחם לכל בשר' (תהלים קלו כה)[ג], **ומשום הכי קרי נעזב** דווקא, **שנעזב מן הקב"ה הואיל ולא בטח בו, עכ"ל.** וכלומר, שלכאורה **נראה** שמי שאין לו לחם הוא 'נעזב', כלומר, שמאחר שהקב"ה עזבו על כן אין לו לחם, **אך האמת הוא להיפך** הגמור, שהיות והוא מבקש לחם והסיר בטחונו על כן הקב"ה עוזבו. כי זה כלל גדול, בגודל הבטחון שהאדם בוטח ביו"ב הקב"ה משגיח עליו, המרבה בבטחון מרבה בהשגחת ה' עליו, **ואילו זה שאינו** בוטח בה', **אלא** חושב שיכול בכוחות עצמו **או** שבוטח בנדיבים שאין להם תשועה, הרי הקב"ה מניחו להיות נעזב ח"ו.

אש מן ה'גז' הדולק על הכיריים, שעל גביו היה מונח בלעך (כיסוי פח), ועליו מונחים ומסודרים כל הקדירות של מאכלי השבת. אלא **שכשהגיעה לשם גילתה שמשום מה נכבתה האש...** מהר הדליקה את הגז (אש הגז נדלקת ע"י כח העלקטרי"ק, חשמ"ל) וכבר היה בידה אש להעביר ולהדליק את הנרות. **והנה לפתע נמצאה האבדה, גפרורים הרבה מכל הצדדים...** ונוכחו לראות גילוי השגחה עליונה, כי אילו היו מוצאים מיד את הגפרורים ומעלים את הלהב בנרות שב"ק הרי לא היה עולה בדעתם להתקרב אל הגז שהיה באמת קר מבלי כל אש בוערת, ורק בהגיע שעת הסעודה היו מגלים שמאכלי השבת צוננים... מה עשה הקב"ה, העלים מהם את הגפרורים, ולכן הלכו למטבח לעבר הכיריים וגילו מה שגילו... **והכל היה מן השמים למען יוכלו לקיים עונג שבת במאכלי השבת כראוי וכנכון.**

ב. פשיטא שאין כוונת דבריו לומר שלא לפשוט יד מי שהגיע לכך ונצרך לבריות, וכבר היה מעשה לפני כמאה שנה בירושלים ש'בין החומות', באיש שהיה רעב ללחם אבל לא היה בידו אפילו שווה פרוטה לקנות לחם צר ומים לחץ, והיה הלה מסרב לעשות את ההשתדלות המוטלת **עליו** לפשוט את ידו או ללכת לאכול בבית התמחוי, עד שנפח את נשמתו מרעבונו, והיו הבריות מרננים ואומרים, הרי זה מת ממצוקת הרעב. משמע זאת הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זי"ע השיב ואמר, לא הייתה מיתתו מיתת רעב והצמא, אלא מיתת כבוד ובושה... שלא מת אלא מפני שלא היה נאה לו להושיט את ידו ולבקש מעט עזר וסעד.

אלא הכוונה היא, **שגם בשעה שמבקש עזרה - יזכור היטב שהקב"ה הוא נותן לחם לכל בשר, ויבטח בו ביותר מבלי לחשוב שיש כח בנדיבים, וכל השתדלותו אינה אלא בגזירת הקב"ה שבזעת אפך תאכל לחם.**

סיפר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע שהרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע היה מסובב בעיירות ובכל מקום בואו נכנסו אליו רבים עם 'קוויטלעך' (פתקאות, שיבקש עליהם רחמים) וצירפו פדיונות. ברוח קדשו היה הרה"ק הרר"ז יודע בכל עיר ועיר טרם כניסתו לעיר מהו הסכום המדויק שהוא עומד לקבל מתושבי העיר, פעם אחת הגיע לאחת העיירות ולאחר כמה ימים כשכבר רצו ה'משמשים' להמשיך בדרכם, עכבם הרבי ר' זושא באמרו - עדיין לא הושלמה הקצבה שנגזר עלי לקבל בעיר זו, על כן נתעכב כאן עוד זמן מה, ואכן אחד הגבאים נזכר שבכיסו ד' פרוטות שנתן לו אחד מבני העיר ושכח למוסרם לרבי, הלה מסרם לרבי, ומיד הודיע הרבי שהוא מוכן ומזומן לצאת לדרך.

הפטיר הרה"ק מטאלנא, הנה אחד מנכדי הרה"ק הרר"ז היה אומר על עצמו שהוא אינו בדרגתו הרמה של האי סבא קדישא, שכל רז לא אניס ליה והיה 'יודע נסתרות', על כן אינו יודע בכניסתו לעיר מה גדלו של סכום הכסף שהוא **עתיד** לקבל, 'אך כשאני יוצא מן העיר יודע אני כמה כסף **הייתי** צריך להרוויח'...

והסבירו שמדרגה זו גבוהה עד מאד (אולי יותר ממעלת זקנו הרבי ר' זושא), כי אמנם להרר"ז היה 'רוח קודש' מה שלאו כל אדם זוכה לזה, אמנם גדולה מזו, אחרי שהיא מילתא דשכיחא בין אוספי נדבות שבגמר מלאכתם יהרהרו בדעתם - אילו הייתי מדבר עם אותו עשיר בצורה אחרת, ואילו היתי מזכיר בפני אלמוני מעשה אבותיו וכיו"ב היה הלה מעניק הרי היה 'מוציא' ממנו נדבה מכובדת יותר... והאמת היא, כי **מחשבות אלו קרובים להיות אפיקורסות, שהרי הכל בידי שמים, וכל ההשתדלויות לא היו מוסיפות לו אפילו פרוטה אחת יותר ממה שנקצב בעבורו**, וזו היתה כוונתו שבצאתו מן העיר יודע בבירור כמה כסף היה נגזר עליו לקבל, שהאמין באמת ובתמים שהסכום המדויק אשר בידו הוא מה שנגזר עליו לקבל, לא פחות ולא יותר, ועל כן אינו עולה בדעתו שום הרהור ומחשבה שהיה צריך להתנהג ולפעול באופן אחר, כי גם אם היה עושה כן לא היה מקבל יותר, וזו מדריגה גבוהה היא לחיות עם אמונה כזו.

ג. איתא במדרש (תנחומא ג), אמר רבי ברכיה, בכל מה שתבע (התפלל וביקש) יעקב מן הקב"ה, השיבו. אמר אם יהיה אלוקים **עמדי** - השיבו והנה אנוכי **עמך**. אמר **ושמרני** - השיבו **ושמרתיך** בכל אשר תלך. אמר **ושבתי** בשלום -

ובזה מבאר עוד ב'זרע שמשון' מה דאיתא בזוה"ק (ח"ב ג.) 'דְּאִי כַּד נַחְתּוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם לָא יִטְעֲמוּן נַהֲמָא דְּמִצְרָאֵי, לָא אִשְׁתְּבָקוּ בְּגָלוּתָא וְלָא יְעִיקוּן לוֹן מִצְרָאֵי' - **שאילו כשירדו ישראל למצרים לא טעמו מלחם המצריים אזי לא היו נשארים בגלות ולא היו מציקים להם המצריים**, והדברים צריכים ביאור, מהו החטא הגדול **באכילת לחם מצרים, עד שאם היו נמנעים מכך לא היו נשארים בגלותם, אלא הכוונה, 'אם היו בוטחים בהקב"ה שיתן להם הלחם לפי צרכם, בשכר בטחון זה היו נגאלים תיכף ומיד, כשם שלבסוף נגאלו בזכות האמונה אף על פי שעדיין לא נשלם הקץ וכו', אמנם לאחר שאכלו מלחמם של המצריים נקרא שהסירו בטחונם מהקב"ה, ולפיכך הניחם בגלות'.**

בא וראה **שברם הטוב של הבוטחים בשמך באמת** גם **כשנראה לכאורה שאין שום פתח ומבוא לתקווה** טובה ח"ו, במה שכתב רבינו אברהם בן הרמב"ם (בפירושו עה"ת) על הפסוק בפרשתן (ל כב) 'ויזכור אלוקים **את** רחל ויישמע **אליה אלוקים** ויפתח **את** רחמה' - 'מורה **שלא נתיאשה** מן הרחמים **אלא** היתה דבוקה **בבטחון**, מתפללת בלי הפסק ומבקשת בן'[ד].

השיבו **והשיבותיך**. (אבל) אמר ונתן לי לחם - **ולא** השיבו על הפרנסה, אמר הקב"ה, אם אני מבטיחו על הלחם, מהו מבקש ממני עוד, לפיכך לא השיבו על הלחם. ורבנן אמרי, אף על הפרנסה השיבו, שנאמר כי לא אעזבך, ואין כי לא אעזבך אלא לחם כמו שנאמר ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. שתי שאלות הקשה המגיד מדובנא זי"ע, **א.** לשיטת רבי ברכיה שעל הכל השיבו חוץ מן הפרנסה קשה **מדוע באמת לא השיבו דווקא בענין זה** [שאף שרצה הקב"ה שיתפלל לפניו, אך היה יכול לתת לו פרנסה ולמנוע משהו אחר]. **ב.** לשיטת רבנן שהשיבו על הפרנסה במה שאמר לו כי לא אעזבך לכאורה יש להקשות מדוע השיב לו בלשון זה ולא אמר בפירוש אתן לך לחם לאכול.

ומבאר כדרכו על פי משל, לאחד שרצה לשלוח את בנו למרחקים, והכין לפניו כל הדברים אשר צריכים בדרך, וכן מסר לו צרור הכסף שיהיה לו לצורך הוצאותיו, ובתוך כך נתוודע להם כי הדרך משובשת בגייסות, אמר האב, אין מנוס אלא שאף אני אצטרף לנסיעה לשמור על הבן מפני פגעי הדרך. ויהי בעלותם המרכבה, אמר הבן לאביו איה צרור הכסף אשר הכינות, תנה נא אותו על ידי הוצאת דרכי. אמר לו אביו, **מה לך לשאול מאתי על הוצאות, הלא אתך אנכי נוסע ומידי תבקש כל מחסורך**. ועל פי זה מבואר, כי רבי ברכיה אמר שלא השיבו על הלחם, כי **מאחר שאמר לו 'הנה אנכי עמך ושמרתיך בדרך', שוב אין צורך להשיבו על הפרנסה, כי הלא מלחם אביו ית' יאכל.** ובאמת גם רבי אסי שאמר אף על הלחם השיבו מודה לדברים אלא שבא להוסיף עוד, כי כך אמר לו הקב"ה 'כי לא אעזבך' - כלומר **הלא אנכי עמך, תמיד תקרא ואני אענה ככל צרכיך.**

מן הבאר

וז"ל המלבי"ם בפרשתן על הכתוב (ל ח) 'נפתולי אלוקים נפתלתי', נפתולי אלוקים, מלשון צמיד פתיל, שהוא מענין כסוי וחותם, ר"ל, **הענייניים שביני ובין אחותי מדוע ילדה היא ולא אנכי**, יש בזה נפתולי אלוקים היינו **סודות אלוקים ודברים נעלמים מכוסים מעין בשר אשר בם נפתל ונתכסה עניני כי מי יעמוד בסוד ה'.** גם יכלתי, **ואסבול אותם בשמחה** כי צדיק ה' וישר משפטיו.

ד. דבר נפלא אמרו על הא דכתיב (כט כז) ועיני לאה רכות, ונתבאר בגמרא (ב"ב קכג.) 'שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בנים יש לה לרבקה שתי בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן, והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת גדול מה מעשיו, איש רע הוא מלסטם בריות, קטן מה מעשיו, איש תם יושב אוהלים, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה', ולכאורה יש להקשות, הרי מרוב בכי נשתנה תואר מראה פניה עד שנשרו ריסי עיניה, ולכאורה **דבר זה יכול לגרום שיעקב לא יחפוץ בה**, ודרכם של בריות הוא להיפך, אלא שלאה בטחה בהקב"ה והתפללה אליו, מתוך ההכרה הפשוטה, כי כן מן השמים יעתרו לתפילותיה ודמעותיה לבטל את הנגזר ושתפול לחלקו של יעקב, ואז באמת שוב אין צורך בחן וביופי ובריסי עיניים...

ויסוד הדברים מושתת על מה שכתב ה'אבן עזרא' על הפסוק (אסתר ד טז) 'וצומו עלי שלושת ימים', והנה גם היא ונערותיה השתתפו ב'תעניתם' של ישראל, אף שמאד חששה שמא לא תמצא חן וחסד בעיני המלך, שהרי פני המתענה משתנים לרעה, ואפשר שבזה תאבד חינה בעיני המלך. מכל מקום **'אסתר בטחה באלוקיה** (ללא חשבונות)

וישכב - מנוחת נפש הבוטח

בפרשתן (כח יא), 'וישכב במקום ההוא', **איתא במדרש** (בר"ר סח א) **בזה"ל**, רבי פינחס בשם רבי הונא **בר פפא פתח** (פרשה זו), 'אז תלך לבטח דרכך וגו', **אם תשכב לא תפחד ושכבת וערבה שנתך'** (משלי ג כג-כד), **אז תלך לבטח - זה יעקב דכתיב ויצא יעקב, אם תשכב לא תפחד - מעשו ולבן, ושכבת וערבה שנתך** (כמו שנאמר) **וישכב במקום ההוא, עכ"ד המדרש. והיינו שיעקב אבינו שכב במקום ההוא בשלווה והשקט בלא פחד מעשו ולבן, משום שהלך לבטח דרכו, כי הבוטח בהשי"ת לבו נבון עליו מתוך מרגוע הנפש בלא שום דאגה וטרדה[ה], וגם במצב הקשה ביותר אינו מתבלבל ומסתבך בסבך דאגות חששות ופחדים, אלא הוא שרוי לגמרי בישוב הדעת[ו] עד ש'ושכבת וערבה שנתך'[ז].**

ובה פירש 'תלמיד רבינו הר"ן' (בספרו עה"ת, פר' תרומה) **במה שאמר דוד המלך ע"ה** (תהילים ג ו) **'אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני', כשהוא מקדים לבאר שמצינו ג' לשונות בעניין השינה, א. תנומה, והיינו שינה קלה, על דרך שאמרו בגמ'** (תענית יב.) **'היכי דמי מתנמנם נים ולא נים תיר ולא תיר', שעניינו לא ער ולא ישן לגמרי. ב. שינה, והיא השינה הבינונית בטבע האדם והמצויה בקרב הבריות. ג. תרדמה היינו שינה עמוקה עד שאינו מתעורר מקול הקורא, ולא יקיץ בעת אשר ראוי לו להקיץ. והנה אדם ה'דואג' אינו יכול לישון אלא רק להתנמנם, כי הדאגה מונעת ממנו את ה'שינה', לעומת זאת, מי שעמל והתייגע הרבה ותשו כוחות גופו ונפשו אזי נופלת עליו 'תרדמה', עד שקשה להקיצו מתרדמתו. ולפי זה יתפרש מה שאמר דוד אני שכבתי ואישנה - כי לא נדדה שנתי מדאגה על העתיד, ואינה בבחי' 'תנומה' אלא 'אישנה', ולאידך, הקיצותי - כי לא נפלה עלי 'תרדמה' מליאות הבוחות מן העצב והצער על מה שעבר עלי, עד שקשה להקיץ אותי, אלא הקיצותי בעת שראוי לי להקיץ, וכל כך למה, כי ה' יסמכני - ולבי נבון ובטוח בו[ח].**

על כן התענתה ולא בטחה ביופיה'. ואכן בזכות בטחונה בה' שיוציא מרשת רגלה ויציל את בני ישראל מכל צרה וצוקה זכתה למצוא חן בעיני המלך - ויושט לה את שרביט הזהב, ומזה בא הצלת הכלל כולו.

ה. המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל היה אומר **שההבדל בין 'בעל בטחון' למי שחסרה לו מידה זו,** שאכן שניהם שווים בפעולתם - בעשיית השתדלות, אלא, **שהבוטח עושה מעט השתדלות, ומכאן ואילך מתהלך בשלוות הנפש, ואילו לעומתו זה שאינו בוטח בה', אף אחר שכבר 'השתדל', עדיין לא ינוח ולא ישקוט,** בכל עת ובכל שעה יתור אחר עוד ועוד פתחים, להרוויח עוד כמה פרוטות.

ו. סיפר הגה"ק הגרי"ז מבריסק זי"ע שבנישואיו קיבל כנדוניא מחמיו העשיר - רחוב בווארשא הבירה עם כל הבתים שבו, לאחר תקופה ראה שההתעסקות עם דיירי הבתים ושאר עניני הרחוב מפריעים לו מלימודיו, החליט למכור את הכל, ויפן ל'סרסור' (מעקלע"ר - מתווך) שימציא לו 'קונה' על כל הרחוב כולו, אדהכי והכי פרצה המלחמה (מלחמת עולם הראשונה), והגרי"ז נאלץ לברוח ממקומו, משחזר לעירו כבר לא היה הסרסור בין החיים, הלך הגרי"ז לבתי הממשל לברר אודות הרחוב שלו, ואז נתגלה לו שסרסור זה היה איש רע מעללים - גנב וגזלן גם יחד, והעביר את כל 'הבעלות' ב'רשימות העיר' על שמו, ומכיוון שכך נותר הגרי"ז בעירום וחוסר כול, וכדי לחזק את עצמו למד אז עשרות פעמים את 'שער הביטחון' מספר 'חובות הלבבות', לאחר מכן נענה הגרי"ז ואמר, עד עתה דימיתי בנפשי ש'עשיר' הוא מי שתחת בעלותו רחוב שלם בווארשא, אך מעתה יודע אני **שהעשירות האמיתית היא מי שלמד עשרות פעמים את שער הביטחון, כי בטחונו מביא לו שמחה ושלוות הנפש ואין לך מאושר הימנו.**

ז. הנה מצינו אצל יונה, אחר שעלה על האניה לברוח לתרשיש, ש'ה' הטיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים והאניה חשבה להשבר, וייראו המלחים ויזעקו איש אל אלהיו ויטלו את הכלים אשר באניה אל הים להקל מעליהם ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם', וצריך ביאור בתרתי, **א.** לאיזה צורך נכתב פסוק זה ב'נביא', ומה בא הכתוב ללמדנו לדורות עולם. **ב.** ביותר תמוה, היאך יתכן שבשעת סכנה כזו, כשאניה חשבה להישבר, וכולם אחוזים פחד ובעתה וזועקים איש אל אלוהיו, מצא עתה יונה פנאי לעצמו זמן ללכת לשכב ולהירדם... ומבאר בספר 'דרכי נועם' (ח"א עמ' קע), שחדא קושיא מתרצת בחברתה, כי דייקא זאת בא הכתוב ללמד, שיונה הנביא, **לגודל בטחונו בה' אלוקיו הרי גם בזמן בלבול וסער** של 'יעלו שמים ירדו תהומות, יחוגו וינועו כשיכור' **הרי הוא שרוי בשלוות הנפש בשלמות, עד שביכולתו לשכב לישון כאדם שאין בו שום דאגות כלל...**

ח. ומן העניין להביא גם מה שפירש רש"י וז"ל, אני שכבתי ואישנה - לבי אטום בדאגה ופחד, **הקיצותי - מדאגתי כי בטחתי כי ה' יסמכני,** עכ"ל, והיינו **שהבוטח בה' מסולק הוא מן הדאגה...**

ובך מבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ד"ה במדרש) מה שהסמיכו במדרש (הנ"ל) **את** לשון הכתוב 'אז תלך לבטח דרכך' ל'ויצא יעקב', דאף שיציאתו זאת הייתה **בריחה** מעשו, וקיים ציווי אמו 'קום ברח לך' (כז מג), וכן בהפטרה כתיב 'ויברח יעקב', **אעפי"כ** בתורה **לא** כתיב **ויברח אלא ויצא**, כמו"כ וירץ **לא** כתיב - **אלא** וילך. להורות שאף בברחו מן המוות **לא איבד את יישוב** דעתו, והלך בשלוות הנפש, במתינות ובבטחה, כי היה דבוק ובטוח בבוראו, וזכר שכל הליכתו **אינה אלא** 'השתדלות' גרידא **ונשאר** ראשו פונה ומייחל כלפי שמיא[ט], שהרי ממילא **לא** ייעשה עמו דבר **אם לא** הכריזו כך מלעילא. לאידך, **אין** דבר שהכריזו עליו

מן הבאר

הנה עומדים אנו בפרוס חג החנוכה, על כן נדרוש מעניינא דיומא, מנהג ישראל קדושים לשחק ב'דריידל' (סביבון) **בימי החנוכה**, ואפשר לרמז בזה, כי הנה הדריידל 'עומד' **על רגל אחת**, מסתובב ואף 'רוקד קאדטשקע' (מין ריקוד הנקרא כן)... ולכאורה מניין לו כח גדול זה להחזיק מעמד בלא שיש לו שני רגליים 'על הקרקע' המעניקים לו יציבות... ולא עוד אלא שהוא ב'שמחה גדולה'... ואם נשאל את הדריידל עצמו 'למדני כל התורה כולה כשאתה על רגל אחת'... יענה ויאמר, אין לי זמן להאריך... אך אומר ב'קיצור'... אכן, **אם היה הדבר תלוי בי אזי כבר הייתי מוטל על הארץ** מזה עידן ועידנים... כי **כדבריכם, אין בי שום כח מעצמי, אלא שבא איש ואחז בי מלמעלה, הוא המסובב, והוא הנותן לי כח**, אף כל הילוכי ב'מעגל' הוא רק כפי מה שהלה 'שירטט' ועשה, והנני 'רוקד' בדיוק כפי הכח שנתנו בי...

כיו"ב יאמר, רבים הנמצאים במצב שהם 'על רגל אחת', בלי שום קרקע יצוקה לרגליהם, **אבל הזוכה להשיג כי יש אחד יחיד ומיוחד האוחז בו מלמעלה, וכל הילוך חייו הם כפי רצונו ית', זה האיש שרוי תמיד בשמחה מבלי דאגה, ואף יכול 'לרקוד' באושר החיים**, לעומתו, מי שלא זכה לאור האמונה אכן מרגיש תמיד חסר אונים מרוב דאגה כיצד יוכל לעמוד על רגל אחת...

ואילו הרד"ק פירש '**שכבתי** - **בבטח ואישן בשלום כאדם שאין לו פחד, הקיצותי** - **ואינני נבהל** כאדם הישן מתוך הצרה שהוא נבהל בהקיצו מפני חלומות רעים כמו שחושב בלבו מפחדו, **ולמה אני בוטח כל כך כי ידעתי כי יסמכני ה**" וכו'. והגם ש'אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד', וכל אחד מרבותינו הראשונים הלך לדרכו לפרש באופן אחר, אך מבין כולם נלמד כי הבוטח בה' ניצול מכל דאגות המכלות את הלב והנפש והגוף.

וכעניין הזה היה אומר הרה"ק רמ"ח סלאנים זי"ע מהמקובל בידיו מזקני צפת אודות תלמידי ואנשי הרה"ק ה'בת עין' זי"ע שהיו מפורסמים בשלוות רוחם ורוגע מהלכם, מאחר שהיה הרה"ק מרבה לדבר על ליבם דיבורי אמונה ובטחון, כי הם המביאים את אושר החיים בהשקט ושלווה מבלי להיות שקוע ב'דאגה' עד למעלה ראש, ובלא לכעוס ולהתקצף על הזולת או על עצמו...

ט. בתחילת ה'מלחמה' הנוראה, בראשית שנת ת"ש, שהה הגרי"ז מבריסק בעיר ווארשא, והנה באותם הימים ערכו הרשעים ימ"ש מלחמה עצומה לכבוש את ווארשא מידי מדינת פולין, והיו יורים אש וגפרית מן השמים (ממטוסים אשר חגו בשמים), וזורעים הרג והרס וחורבן כאשר בניינים שלמים היו קורסים תחתיהם, ותושבי העיר ווארשא נבוכו מאוד, מצד אחד היתה סכנת חיים ממש לשהות בבניינים, כי בכל רגע ורגע היה מצוי שיפול פגז וכל הבניין יפול על יושביו רח"ל, ועל כן עדיף לשהות ב'מקלטים' (שעלטער), ומאידך גיסא, אותם בניינים שקרסו חסמו את פתחי היציאה מהמקלט בערמות שברי אבנים וברזלים, והיו מיושבי המקלטים ש'נתקעו' שם מבלי יכולת לצאת, והיתה זו שאלה של חיים ומוות כפשוטו, שקל הגרי"ז בדעתו לכאן ולכאן עד שהכריע כי הסכנה שווה הן בשהות בבניין והן בשהות במקלט, ואין שום עדיפות לשום צד מביניהם, ונשאר בדירה שהיה בה ולא ירד למקלט, ובאותם הימים היה עולה על יצועו וישן בנחת ובמרגוע. שאלו אותו סובביו, ילמדנו רבינו כיצד ניתן בימים טרופים כאלו, שבכל רגע יתכן שזהו הרגע האחרון ח"ו, לישון בשלווה בהשקט ובטח, אמר להם, **הנה דוד המלך היה בסכנת חיים מידי אבשלום בנו, וכך אמר ב'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו'** (תהילים ג) - **אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני...**

חזרו ושאלו, הלא 'הרב' נודע בגודל יראתו בכל ספק דספק של פיקוח נפש מתוך חומרות על גבי חומרות, וכיצד הינו רגוע עכשיו שלא כדרכו מימים ימימה, השיב להם, **כל חרדתי אינה מעצם הסכנה, אלא כי הקב"ה ציווה עלינו**

מלמעלה שלא יקרה עמו, א"כ מה תתן ומה תוסיף לו מנוסת בהלה'.

על דרך זה ממש פירשו צדיקים בלשון הכתוב (תהילים לד א) 'לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך', שלכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה, שאם אבימלך 'גירש' את דוד מה מקום לומר 'וילך', היה לו לומר 'נתגרש' וכיו"ב. אלא שגם בשעה שגירשו אותו לא נם להימלט על נפשו בבהילות ואיבוד עשתונות"א, אלא היה זה רק וילך, שהיתה 'הליכתו' משם באמונה שכך הוא רצון ה' שילך משם, כי 'ה' אמר לאבימלך גרש'...'ב

להיזהר מן הסכנה ולעשות כל מה שבידינו כהשתדלות להינצל מהרעה, על כן תמיד אני ירא וחושש שמא עדיין לא יצאתי ידי חובת מצוות ההשתדלות, אולי יש עוד דרכים שניתן לעשותם וממילא מחויב אני בהם, אכן **עתה שברור לי שעשיתי ככל אשר בידי, ואין שום דרך השתדלות בהצלה, אם כן ברי לי שיצאתי ידי חובה**... אלא מה תאמרו, היאך ניתן להיות רגועים במצב שהסכנה גדולה עד מאוד - כבר אמר דוד אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני... (הובא ב'הרב מבריסק' ח"א עמ' 391 ואילך).

י. יש שדייקו ממאמרם (ב"ב כח.) 'שמעתי **מהולכי** אושא' וקאי על הסנהדרין שגלו מלשכת הגזית שבביהמ"ק לאושא, וקאמר **הולכי** אושא ולא **הבורחים** לאושא, כי אף בעת הבריחה היו **מהלכים** בנחת ללא בהלה ודאגה יתירה.

יא. סיפר החסיד רבי יוסף מאיר זיידל זצ"ל, מחשובי חסידי גור, כי כך היה נהוג בבית הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, בכל עת שהוצרך ליסע ברכבת היה המשמש נכנס לקודש פנימה זמן מועט לפני יציאת הרכבת למחוז חפצה, והיה מזכיר שקרב ובא זמן הנסיעה, ומיד היה הרה"ק קם ממקומו, מסדר את החפצים אשר יצטרך להם בדרכו. פעם אחת בעת שעזר המשמש לסדר את החפצים נשמטו כמה מהם מידו לגודל המהירות, שאלו האמרי אמת 'וואס יאגסטי זעך' - מפני מה הינך בהול, ועשה הגבאי תנועה בידו כמי שאומר שעושה כן מפני שהרבי בהול ונחפז, נענה לו האמרי אמת ואמר, 'יאך יאג זיך נישט, יאך מאך שנעל', **איני מבוהל כלל, אלא אני עושה הכל במהירות ובזריזות**...

ובזה פירשו מה שנאמר (תהילים קיט ס) 'חשתי ולא התמהמתי', שלכאורה יש כאן כפל לשון, כי הממהר אינו מתמהמה, אלא כך אמר דוד, אכן **חשתי** אך לא היה זה מפני שמיהרתי אלא כי **לא התהמהתי** - שלא כיליתי את זמני לריק.

יב. כיוצא בדבר ייאמר גם לעניין עסק הפרנסה, שאף שמחובת האדם לעשות 'השתדלות' להביא טרף לביתו, אך לא יעשה 'השתדלות מבוהלת' מתוך שראשו וכולו נתונים רק בפרנסה... אלא יבטח באלוקיו שהוא זן ומפרנס לכל, ויתעסק בהשתדלות מתוך רוגע ונחת, וכמאמר צדיקים על הפסוק (תהילים קכח א) 'יגיע כפיך כי תאכל', שצריך להיות יגיע **כפך** בלבד ולא יגיעת **ראשך**.

אחד מחסידי הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע התאונן בפני רבו כי עליו לעזוב את שערי 'בית המדרש' לעסוק על המחיה ועל הכלכלה, והוא מפחד מהבלבול השורר בשווקים וברחובות, אמר לו הרה"ק, כתיב בפרשתן (כח יא) 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו', וברש"י, 'עשאן כמין מרזב **סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות**', ותמוה, וכי איזו שמירה יש בגדר אבנים סביב הראש בלבד, והרי עדיין כל גופו אינו שמור מן החיות והמזיקים. אלא ביאורו, משל לציפור שנפלה לתוך בוץ (בִּיצָה) והחלה לשקוע בה יותר ויותר, כל עוד שכנפיה עדיין לא טבעו, בידה לצאת מהבוץ ע"י כנפיה, ואם גם כנפיה טבעו בתוככי הבוץ, כל זמן שראשה מחוץ לבוץ עדיין תוכל לזעוק 'הצלה' ויבואו להושיעה, אבל כשגם הראש נשקע בבוץ, אוי לה... ולכן בצאת יעקב אבינו חרנה, לבית לבן הרמאי, **נתיירא מפני חיות רעות**, וחשש מאד מה מצפה לו שם, על כן עשה 'שמירה מעולה' **סביב לראשו**, כי כל זמן שהראש לא 'שקע', עדיין אפשר לו לאדם לזעוק ולהצלה. כיו"ב אמר לו הרה"ק, כך גם אתה, כשהנך יוצא לעבודת הפרנסה, הזהר על 'ראשך' לבל ישקע בהבלי העולם הזה, ותשמור על ה'אמונה' שבמח, ובזה תנצל מכל הבלבול והרע, ובכל עת ובכל זמן עדיין תהיה מקושר כראוי אל ה' הוא האלוקים.

כבר המליץ הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (נאות הדשא, דברים מפי השמועה שונות אות ג) **בדברי חז"ל** (קידושין כט.) **האב חייב** ללמד את בנו... וי"א **אף להשיטו במים**, וביארו שכמו השט במים, הרי אף שגופו מונח במים מכל מקום חייב להיות ראשו ממעל - מחוץ למים, כך ילמד האב את בנו, שבכל עת עיסוקו בגופו בענייני גשם, יעסוק בהם רק בגופו, אבל ראשו ומחשבתו יהיו 'מחוץ למים' למעלה, כלפי שמים.

כה אמר הרב החסיד רבי מרדכי יחיאל לוריא זצ"ל, לרמז בדרך צחות בפסוקים בהם מתנצל יעקב אבינו לפני האימהות שאביהם לבן רימהו עשרת מונים, ובלילה חלמתי אודות העקודים נקודים וברודים... והמעיין בפסוקים

זה שער השמים - כי אם ליראה

בפרשתן (כח טז-יז), 'וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים'. אמרו משמיה דהרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע, 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים', וברש"י, שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, פירוש, אם ידעתי ש'המקום בית אלוקים' לא ישנתי מחמת מצוות 'מורא מקדש' וכדאיתא ביבמות (ו:) 'לא מהמקדש אתה מתיירא אלא ממי שציווה על המקדש', ואם כן, אפילו שהייתי יודע שבשינתי יתגלו לי גילויים נוראיים ונפלאים כאלו, גם כן לא ישנתי, כי כל הגילויים כולם אינם שווים לו לאדם, אם מחמתם יצטרך להקל באיזה ענין גדול או אפילו קטן ביראה טהורה"ג.

יראה שאין כל ענין החלום לכאן, ומספיק היה לו לומר שלבן רימהו עשרת מונים... אלא, כך אמר להם יעקב, **כל עוד שעבדתי במשך שעות היום וראשי בל עמי, ניחא, אבל כעת שמצאתי עצמי חולם בלילות אודות עקודים נקודים... הרי עלי לברוח מכאן...**

יג. מעיקרי 'יראת שמים' הוא הבריחה מדבר עבירה ומכל דבר שיכול להביא לדבר עבירה, ולהתרחק מן הרע בתכלית,

ומאמר נורא שמביא בעל ה'חמדה גנוזה' ששמע בעצמו מהרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, שהנה יעקב אומר לחותנו לבן (לא לח-מ) 'זה עשרים שנה אנכי עמך וגו', הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיניי', והדברים קצת תמוהים, וכי לא היה ביתו מקורה בקורת גג ומדוע אכלו החורב ביום, כמו כן קשה וכי לא היו בביתו של לבן כרים וכסתות להפיג את הצינה, ומדוע אכלו הקרח בלילה. [ועל דרך זה כתב ב'אהל משה' (וישלח ד"ה ויצו) שהרי היה יכול יעקב לשכור רועים תחתיו שהם יהיו עם הצאן ביום ובלילה והוא ישב מעדנות בבית לבן] ומבאר ה'דברי חיים' כי יעקב אבינו הכיר בטומאתו של לבן, ולכן נשמר ונזהר מלהיכנס לביתו, ובמשך **כל אותן כ' שנה לא דרכו רגליו בבית פנימה אפילו פעם אחת** (רק בחצר הבית היה מסתובב ושם אכלו הקרח והחורב), **ללמדך**, עד היכן מגעת הזהירות והרחקה מן הטומאה והכיעור, שהיה עדיף ליעקב אבינו ע"ה לסבול עשרים שנה ביום ובלילה ולא להתקרב אל הרע לגודל הסכנה בדבר.

ידוע המאמר בלשון הכתוב (תהלים יז ח) 'שמרני כאישון **בת עין**', כי הנה מדרכו של עולם, שהרוצה להראות קרבה כאב לבנו וכיו"ב, יחבקנו בגופו, אמנם בשום פנים ואופן לא יגע בתוככי העין, כי שם הנגיעה רק מהרסת ומחריבה, וגורמת יסורים וכאב. כיו"ב, אנו מבקשים מהבורא, שמרני מהיצר, שארגיש בכל נגיעה וקירבה מצדו כאילו נגע בי באישון עין ממש... אין כאן לא 'אהבה' ולא 'קירבה' אלא רק גזלן ממש... כיו"ב יש להתרחק עד מאד מחבר רע מסביבה שאינה טובה, וגם על זה מבקשים שמרני כאישון בת עין, כי הוא מדמה בעיניך כאילו כוונתו לטובתך, ובאמת הוא מהרס ומחריב אותך.

בש"ך על התורה מבואר מתי אירע הדבר שעשו יצא לתרבות רעה, **כי מתחילה למדו שניהם - יעקב ועשו בישיבתו של שם ועבר**, אלא שבאותו יום שמת אברהם אבינו, והרי חכם שמת כל בתי מדרשות בטילין (מו"ק כב), **באותו יום שלא היו לימודים בישיבה יצא עשו לשדה**, שם ראה את נמרוד עם בגדי אדם הראשון וחמד אותם וכו', והיינו שכל הגליטש (הירידה) שלו החל ביום שמת אברהם כשיצא השדה, ואילו עד אז ישב בישיבה... הגם שכשנולד כבר ראו שמגמתו לדרך לא טובה, **אבל כל עוד שהיה בכותלי ביהמ"ד היה לו שמירה והשפעת טוב שלא יתדרדר**, ומיד כשיצא מבהמ"ד אז נעשה עשו הרשע... הראית בעיניך מעלת השהיה בסביבה טובה.

בספר 'דרש משה' כותב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, הנה כתיב בפרשת חיי שרה, שאמר אליעזר עבד אברהם לאדונו, אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי, ההשב אשיב את בנך שם, ויאמר אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה, תוכל לקחת שידוך מישמעאל ומלוט, אבל בשום פנים ואופן לא תקח את יצחק לשם. והיינו, שאם רבקה אינה רוצה לבוא, אזי אין רשות לאליעזר להביא את יצחק למקומה של רבקה, **ועדיף שיקח 'סחורה'** (שידוך) **חלשה יותר**, אפילו חלשה בהרבה, העיקר שלא להביא את יצחק למקום אנשי רשע - כי מקומו של לוט וסביבתו הוא מקום סכנה והרס לנשמה...

והדבר נורא למתבונן, כי **ממי המדובר, מיצחק אבינו - עולה תמימה המוכן לשחוט עצמו לפני הבורא, ולאידך רבקה היא צדקת, גם עליו חשש אברהם אבינו שאם יצחק יגיע לסביבת לבן הארמי יושפע שלא לטוב.** העיקר שיישאר בקרבת ת"ח וצדיקים.

אל הגאון רבי חיים מוואלאז'ין פנה פעם בחור בשאלה, כי מציעים לו שידוך בתו של איש מגושם נוראות, ובבודאי שמלכתחילה לא היה חושב להסכים לזה, אלא שלאיש זה יש ממון הרבה והוא מסכים לשלם על בחור ת"ח וירא שמים, וכולו אומר הכנעה לתלמיד חכמים וכו', והבחור הסתפק האם ראוי לו להסכים לשידוך... ענה לו הגר"ח **במעשה שהוא משל**, בכפר אחד היו הרבה פירות וירקות, הנסיך של הכפר היה הדבש... כי הכל מחפשים להיות בקשרים טובים עם הדבש, אחרי שהוא מתוק וגם ממתיק אחרים, כל מי שמתקרב אליו נדבק ממתיקותו...

בקצה הכפר היה הצנון (רעטער), מסכן גדול שאיש לא הביט לעברו, היות והוא שחור מבחוץ המכסה אותו, ומבפנים הוא קשה, מר וחריף, איש לא מחפש את קרבתו... הכל מנסים לעמוד רחוק ממנו. אמנם נפשו של הצנון יצאה, כי התאווה להתקרב אל ה'מזרח', שמאן דהו יסתכל עליו. לכן החליט הצנון - עלי להשתדך עם הדבש, ואכן הוא שלח 'שדכן' אל הדבש, השדכן נקש בדלת ביתו של הדבש והציע את ההצעה, פרץ הדבש בצחוק, ואמר לו, וכי שדכן אתה, מה לי ולצנון, אני מאיר וזך והוא חשוך, אני רך והוא קשה, אני מתוק והוא מר, איך יעלה על הדעת שידוך כזה.

אבל הצנון לא ויתר ואמר לשדכן, אם הוא אומר שאין השידוך מתאים, אמור לו שאני מוכן להתפשר ולכוף עצמי לכל בקשות הדבש, הצנון ביקש מבעליו שישטוף אותו, ויקלפנו, ובזה נעשה לבן כשלג, בעליו ריסק אותו עד שנעשה רך ונח, ולאחמ"כ נטלוהו למחבת וטיגנו אותו, וכל המרירות נמוגה.

השדכן חזר אל הדבש, ואמר לו, יש לי **חדשות**, הצנון נשתנה לגמרי, אינו שחור ולא קשה ולא מר, רק לבן רך ומתוק. אמר הדבש אם הוא השתנה כל כך הרבה לא אסרב. ואכן שידכו ביניהם, ועשו מרקחת חדשה של הצנון והדבש גם יחד, כל בני הכפר התרגשו, **הכל באו לראות את השידוך**. והנה, בחתונה הגדולה נשאלה שאלה, איזו ברכה מברכים על המרקחת, האם ברכת 'שהכל' בזכות הדבש, או 'האדמה' בזכות הצנון, ואחרי שהיו מסובין בו רבים מגדולי הדור, הניחו לפניהם את השאלה. והם ענו, יש הלכה כל שהיא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה. ואם נתבונן מי העיקר, נבין כי הדבש הוא טפל, שהרי אינו 'מאכל' בפני עצמו אלא בא למתק מאכל שהצטרף אליו, נמצא **שהעיקר הוא הצנון**, ולכן יש לברך על כל המרקחת בורא פרי האדמה, כך נמנו וגמרו כל חכמים שבאותה מסיבה.

סיים הגר"ח ואמר לאותו בחור, ראה נא, הנה הצנון עשה הכל למען הדבש, נתן עצמו תחת סכין הקילוף, הסכים שירסקו אותו ויצלוהו, הוא עשה הכל כדי להיות טפל לדבש, אבל למעשה הדבש נעשה טפל אליו, וכיוון בזה לענות לו, אל תעשה את השידוך, כי הגם שיתכן שאותו איש מגושם הראה שהוא מסכים לכל מה שחתן ת"ח כמוך נצרך... אבל למעשה הוא ישאר העיקר ואתה תהיה טפל, ועם הזמן אתה תתהפך להיות כמוהו וחלק ממנו.

ובוודאי אין זה כלל, אבל יש לנו ללמוד לענין חבר רע,אתה מדמה בנפשך, כי 'חבר' זה מקרב אותך, מכבד אותך, להנאתך ולטובתך, דע לך כי לא ולא, הזהר והשמר מאותו מחבר רע, כי כל תכליתו **להפוך אותך להיות טפל אליו**. המר והקשה ייהפך להיות בעל הבית עליך, ואוי לך ואוי לנפשך (תשאר א שטיק רעטער), ה"י, מאומה לא יוטב לך רק רע ומר יהי גורלך, כגורלו כן גורלך.

מספר הגה"צ רי"מ שכטער שליט"א מעשה בבחור שהלך לצבא שם הוא נתפס לקלות ראש וקרירות וכו' ה"י, מידי פעם היה הלה מגיע לביהמ"ד שלנו, והנה הבחנתי באחד הבחורים - בחור חמד, שמתרועע עם אותו יוצא צבא, חששתי מאד מי יודע מה יעלה בגורל הבחור, מה יצא מ'חברותא' כזאת, ואכן לא ארכו הימים והתחלתי לראות סימני קרירות אצל הבחור, אבל לא ידעתי כיצד אפריד ביניהם, כי אם אגש לדבר מפורשות עם הבחור, שמא אקלקל יותר, אולי יאמר לי מי שמך לאיש ויתחבר אליו יותר, או יאמר, הנח לי מדוע אתה מתערב.

המתנתי לשעת הכושר, עד שפעם אחת בעת קידוש לבנה נעמד הבחור לידי, אחר קידוש לבנה אמרתי לו, בחור יקר, דע לך, כשהיצר רוצה לפתות בחור, הוא צריך לעבוד **הרבה**, לעבוד זמן **ארוך**, עד שהיצר יראה תוצאות, כי מהיכי תיתי שבחור ירא שמים ישמע לקולו לעבור עבירה, היצר יכול לעבוד עליו **שנתים תמימות** עד שהבחור יסכים לו להכשל בעבירה חמורה, אבל חבר שאינו טוב, עושה עבודה זו **תוך שבועיים בלבד**. הדברים נכנסו ללבו של הבחור ובתוך כמה ימים ניתק כל קשר עם אותו יוצא צבא, ועלה ונתעלה בעבודת ה' עד מאד. **ומסיים הרימ"ש, בזמנינו אנו כשיש המכשירים המשחיתים הנוראים והאיומים שלא היו כמותם מימות עולם לרע, על ידם אפשר לאבד שתי עולמות לא בשבועיים אלא בשני רגעים בלבד ה"י.**

והדברים אמורים ביותר גם כלפי מי שיש לו היתר להחזיק ב'כלים', ואף מסונן הוא בתכלית הסינון (פילטער), **ואין שום מציאות בעולם שיכול לראות בו מראות אסורות, אך עדיין יש להזהר ולשמור הנפש מאד, באיזה 'קבוצה' הוא נמצא, ודי למבין...**

כו"ב פירש הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (עמוד קלו:) **את הכתוב** (ישעיה לג ו) 'יראת ה' היא אוצרו', **שאין לו לאדם לחפש כי אם יראת שמים בלבד**[י], שרק זה תלוי בידי אדם, ועי"ז זוכה שיפתח לו ה' האלוקים את שערי אוצרותיו[יט].

הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ד"ה וייקץ) מפרש במה **שנאמר** 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים', שגם 'בית אלוקים' - **הוא בית המקדש אין לו קיום ועמידה אלא** רק **על ידי יראת שמים**, ש'לפי מה שיש יר"ש בבני ישראל מתקיים בית המקדש',

---

עוד מדרכי ה'יראה' - לילך בעקבי אבות, ולא להקל בהם מתוך שהוא חכם בעיניו... וכדברי הגה"ק רבי אברהם אזולאי זי"ע (זקנו של החיד"א) שמדקדק בספרו 'בעלי ברית אברם' במה שנאמר (משלי א ח) 'שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך', שלכאורה מדוע לגבי מוסר אב נאמר 'שמע' ולא נאמר 'אל תטוש' כדרך שהוזכר לגבי 'תורת אמך', וביותר יש להקשות האם 'מוסר אב' אינו בכלל 'תורת אם', וכי שתי תורות יש לנו ח"ו אחת מהאב ואחת מהאם. אלא 'מוסר אב' הכוונה היא ללימוד התורה, שהאב מלמד את בנו את התורה והמצוות, וזהו 'שמע' מלשון הבנה, שצריך להבין ולהשכיל בדברי תורה. ואילו 'תורת אמך' היינו המנהגים והמסורת שמקבל כל אחד מאמו, ועליהם הזהיר הכתוב ביותר שלא יעזבם ואל ייטשם, כי אסור לזוז מהם אפילו כמלוא נימא, אחרי שהם יסודות החיים שעליהם מושתת כל עולמו של אדם, ומשום כך לא נזכר כאן 'שמע', שבא להורות **שאפילו אם אינו 'שומע' ומבין מה טעם במנהגים וגדרים אלו, מ"מ בכל אופן 'אל תטוש תורת אמך'.**

מעשה בבחור שרמה רוחו בקרבו והרגיש עצמו כתלמיד חכם מופלג עד שהחל לזלזל מעט ב'תפילה', קרא לו הגאון מטשעבין זצ"ל, ואמר לו, איתא (חולין צא:) שיעקב אבינו ע"ה עבר בהר המוריה והלך משם, וכאשר כבר הגיע לחרן, נענה ואמר, אפשר שעברתי במקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהיב דעתיה למיהדר מיד קפצה לו הארץ, ולכאורה צריך ביאור 'מתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר', אלא, מתחילה חשב לעצמו וכי לתפילה אני צריך, הרי 'כח התורה' בידי - אחר שעסקתי בתורה בלא שינה במשך י"ד שנים, **שוב נתיישב בדעתו והחליט 'מקום שהתפללו בו אבותי' - אין לי להיות 'חכם' יותר מאבותי,** אם הם התפללו במקום זה, אף עלי להתפלל שם, ומצינו שכיוון לאמת, שהרי הסכים הקב"ה ומיד קפצה לו הארץ. ופשיטא ואין צריך לומר, שלא נאמרו הדברים רק לעניין זלזול בתפילה... אלא נקוט האי כללא בידך, אין לו לאדם להיות חכם יותר מאבותיו...

יד. הנה ידועה הסגולה מאחד מהקדמונים הגה"ק בעל ה'ברית מנוחה' שענין ה'תשיעי' הוא זמן מיוחד ועת רצון, ועפי"ז נתפשט בשנים האחרונות, לכוון השעה ולהתפלל לפני ה' בזמן שמתרבה מספר 'תשע', וכגון, בשנה זו ביום ה' פרשת ויצא תשפ"ז, שבו חל ה'תשיעי שבתשיעי', יום **תשעה** בחודש **התשיעי** הוא חודש כסלו, בשעה **התשיעית.** והנה מספר תשע נקרא בשפת האידיש 'ניין', והוא גם משמעותה של תיבת 'לא', על כן יש לרמז בו, כי **האומר ליצרו הרע ג' פעמים 'ניין, ניין, ניין' הרי זה עת רצון שאין למעלה הימנו, ואפילו בסתם ימות השנה...**

טו. ידוע שבימי שבתו בצפת לא היה יוצא הרה"ק ה'בת עין' זי"ע להשתתף בהלוויית המת, זולתי פעם אחת שיצא וליווה את המת כל הדרך עד בית החיים, כל העם הנאספים תמהו, מה יום מיומיים, היות וזה הנפטר לא היה ידוע אלא כאיש פשוט ביותר, בהגיעם לבית העלמין ואנשי ה'חברא קדישא' הכניסוהו לטבילה ולטהרה במקוה האריז"ל (כנהוג באותם הימים), הבחינו שרגליו שחורות ומפוחמות מאד, והשתוממו האנשים על זה, יצאו ושאלו את פי האלמנה על פשרן של דברים, פתחה האלמנה ואמרה, מעשה שהיה בשנים קדמוניות, בימי צעירותו, כשהיה רוכל במדינות הנכר, הגיע פעם אחת לבית מטרוניתא מבית המלוכה שגמרה אומר להינשא אליו, והכריחוהו בכוח לבוא אל סעודת הנישואין... ה'חתן' אשר ישב בהיכל הנישואין ראה את הגיהנום פתוחה תחתיו... ולא ידע להשית עצות בנפשו, בתוך כך הבחין שבאמצע ההיכל עומדת חבית של גחלים לוחשות, שהעמידו לחמם את הקהל, **אזר ה'חתן' עוז ותעצומות, וקפץ אל תוך אותה חבית בוערת, ומשראו הערלים את אשר עשה, הסיקו בעצמם, כי זה ה'חתן' אשר לפניהם 'משוגע' הוא, והשליכוהו תיכף מעמם, וכך ניצל מידי עבירה,** ומאלו הגחלים הושחרו רגליו.

נענה ה'בת עין' ואמר, ראיתי מחלון ביתי ש'עמודא דנורא' מסבב את המיטה, ואיתא בגמרא (כתובות יז.) שעמודא דנורא יורד מן השמים על מיטת הנפטר רק לחד או שנים בדרא, להורות, שלא הכל ראויים ללוותו, כראותי את העמודא דנורא הבנתי שקדוש ייאמר לו, על כן יצאתי ללוותו עד בית החיים. **הבה נלמד ממעשה זה, יהודי זה פשוט היה עד יום מותו, אמנם 'קפיצה אחת' לתוך גחלים לוחשות העלתו למדרגה שרק חד בדרא זוכה לה...**

וכדכתיב (תהילים יט י) 'יראת ה' טהורה עומדת לעד', שיראת ה' טהורה היא המעמידה לעד ונותנת קיום לכל דבר שבקדושה. ולדידן ייאמר, כי גם 'בית המקדש הפרטי' ושאר מעלות האדם וכל קנייניו בתורה ועבודה אין להם קיום אלא על ידי יראת ה' טהורה[טז].

מוסיף ה'שפת אמת' לפרש את סוף הפסוק 'וזה שער השמים', היינו ש'על ידי יראה נפתח פתח בכל מקום', כלומר, שמי שיש בו יר"ש זוכה לסייעתא דשמיא בכל העניינים, רוחניים וגשמיים.

ויחר ליעקב וירב - לנהוג בפיוס וריצוי, לא בכעס וקפדנות

בפרשתן (לא לו), 'ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי', הקשה הרה"ק רבי מענדיל מרימנוב זי"ע, שמאחר שחרה אפו של יעקב בלבן מדוע אמר הכתוב 'ויאמר ללבן' שהוא לשון רכה, היה לו לומר וידבר ללבן, כידוע ש'דיבור' הוא לשון קשה.

ומבאר בזה"ל, אך הפירוש הוא, כי התוה"ק מלמדת **לאדם דעת כי אף שצריך** (ר"ל, אם צריך) **אדם** להתקוטט **עם** חברו ולכעום עליו, ילמוד מיעקב אבינו ע"ה **איך** התנהג, ויראה מה כתיב ביה, כי ברוב שיחו וכעסו שחרה לו בלבן - ויען יעקב הוא לשון הרמת קול, עם כל זאת, כתיב ויאמר ללבן, שהתחיל לדבר עמו דברים רכים - מה פשעי ומה חטאתי וכו'[יז]. כן יעשה כל אחד בבואו לכלל כעס ויתחיל לדבר קשות מיד יסיר הכעס מלבו, וידבר כמו כן לחברו מה פשעי ומה חטאתי כי עשית לי כזאת על **לא** חמס בכפי, ובזה ישכך גם כעס חברו מעליו, וישבון בטח ושאנן **בהיכלו** (הובא באילנא דחיי ומשם בילקוט מנחם).

טז. כ"ק האדמו"ר מהרי"י מסקולען זי"ע היה דר מקדמת דנא בעיר מאנטריאל, באותו מקום דרים היהודים בסמיכות לנכרים וגויי הארצות, וממילא יש שם נסיונות גדולים ועבודה קשה בענין שמירת עיניים. בכל עת שמהרי"י דיבר ברבים, דיבר גם במעלת וחשיבות שמירת עיניים, תוך שימת דגש מיוחד שעבודת שמירת העיניים תיעשה מתוך שמחה וחדות הלב, ולא מתוך עצב וקושי.

וכה היה אומר, הפסוק של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם מתחיל בתיבת 'והיה' - והיה לכם לציצית וראיתם אותו ולא תתורו, אין והיה אלא לשון שמחה, וכוונת התורה הקדושה לצוות על השמחה **בכל** הנאמר באותו פסוק, וקאי גם על ולא תתורו, שגם את זה יקיימו מתוך שמחה.

שגור היה על לשונו, כי כמו שבמלחמה יש הרבה דרגות בין החיילים, ובכל מקום **אל החזית נשלחים רק הטובים והחזקים ביותר הנקרא קומנדו**, כך כאן במאנטריאל שהנסיונות בשמירת עיניים קשים יותר, בוודאי כל הדרים כאן הם החיילים **החזקים ביותר בצבא ה'**, על כן חזקו ויאמץ לבבכם כל דרי העיר הזאת, כי סימן הוא לכם מן השמים שאתם החזקים ויש בידכם כח עוז ותעצומות לעמוד בכל הניסיונות.

וללמד **לכולנו** (לא רק לתושבי מאנטריאל), לעולם אל ישבר לב האדם בראותו כי יש לו יצר קשה (יצרים קשים), כי אדרבה המתנסה ביצר הרע קשה, **עליו לדעת כי ככל שיצרו גדול, יש בזה הוכחה שקיבל יותר כח וחוזק אשר הבורא נותן לאיש המתנסה**. אמור מעתה לכשתראה באלו נסיונות מתנסים בני דורנו דור האחרון - נסיונות אשר לא ראו אבותינו, יש בזה יותר סימן לכוחות אדירים שניתנים לנו מן השמים. זה הכלל, במקום המלחמה, שם מעמידים את החזקים ביותר.

יז. כדברים הללו ביאר גם הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע בספרו 'דעת משה' (חיי שרה ד"ה א"י עבד אברהם אנכי אופן ח') במה שמצינו שאליעזר עבד אברהם אמר ללבן ובתואל (כד לג-לד) 'ויאמר לא אוכל עד אשר דברתי דברי ויאמר דבר, ויאמר עבד אברהם אנכי', שבתחילה אמר **דברתי דברי** ודיבור לשון קשה הוא, וסיים באמירה רכה - '**ויאמר** עבד אברהם אנכי'. וביאר שהרי הניחו לו סם המוות במאכלו (ילקו"ש רט), ואליעזר הרגיש בזה (עיי' קדושת לוי) לכן אמר 'דברתי דברי' שיש לי להוכיח אתכם בדיבור קשה - וכי כך נוהגים עם אורח הבא לביתכם, להמיתו בסם המוות, אבל, התיישב בעצמו, הרי **עבד אברהם אנכי**, ואדוני הולך בדרך ה' ומקיים כל התורה המרומזת ב'אנכי ה' אלוקיך', והתכלית הוא להיות דבוק בו ית' וללכת בדרכיו, ועל הקב"ה אמרו במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, ועלי להתנהג בעניוות, בניחותא ובדברי רכות, והתחיל לדבר מדברים אחרים, ואמר 'וה' ברך את אדוני מאד ויגדל' ולא הוכיחם בדיבורים קשים.

ויש להוסיף על דבריו, שהזכיר עבד אברהם **אנכי** לרמז על ה'**אנכי** ה' אלוקיך' שהוא יסוד האמונה בהשגחה פרטית, ובזה ניצל מן הכעס, כי המאמין שכל הנעשה בעולם הוא בהשגחה עליונה ובדבר ה' שוב אינו כועס על

מי שהזיקו או פגע בו, שהרי יודע הוא שאין כח בשום בריה לעשות דבר מה אם לא היה זה ברצון השי"ת, ומה לו לכעוס על האדם שאינו אלא כ'שלוחא דרחמנא'.

מן הבאר

והדברים מפורשים ב'אמרי פנחס' (שער טהרת המידות אות כט) בשם הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע וז"ל. **עצה להנצל מן הכעס להאמין ב'השגחה פרטית'** על כל האדם והוא מנהיג הכל לטובתו של אדם וכו', ויאמין באמונה שלימה שהכל לטובתו **וממילא לא יכעס על שום אדם.**

משל למה הדבר דומה, לאחד שקיבל משליח בית הדואר (פאסט טרעגער) **מכתב בו** הופיעה 'הזמנה' עבורו מבית המשפט, קצף מאוד על התביעה ובחמתו שבערה בו החל להכות את השליח מכות גדולות ונאמנות, ובכסילותו הרבה אינו שם על לב כי מכה הוא איש שלא עשה לו שום עוולה, והוא אינו ה'כתובת' (אדרעס) לפרוק עליו את זעמו... שהרי אינו אלא 'שליח' ותו לא...

אמור מעתה כי הדרך הישרה להפך תכונתו להיות 'קשה לכעוס' היא על ידי העבודה התמידית בהשרשת האמונה בהשגחה פרטית, ולחקוק בלבו שאין כח לשום נברא בעולם להזיק לו אם לא נגזר כן מלעילא, אכן **בשעת מעשה** בעת אשר אש הכעס כבר נתלקחה בלבו, אזי **העצה היעוצה היא להיות בולם פיו ולחשוק שפתיו בכח מלדבר בכעס ובצעקה דברים קשים כגידים**, שאף אם קשה לו במצב כזה 'לחיות' את האמונה הטהורה, אך עדיין בידו **להחליט 'עצה מעשית' שבכל אופן אינו מגביה קולו אף אם לבו רותח בקרבו עד השמים, הוא את קולו לא יגביה, וממילא תכבה האש עד מהרה.**

כה אמר הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (על הש"ס ברכות כט: ד"ה ועוד, נשא ד"ה קח) **על דבריהם** ז"ל (אבות ב י) 'אל תהי נוח לכעוס' ד'ממה נפשך' לא ימהר אדם לכעוס, כי אם כעס הלזה הנו עבירה - הרי חלילה לו מלעבור עבירה ולכעוס, ואם הכעס הזה הוא לש"ש והוא כדבר מצווה, אם כך וודאי שאין למהר לכעוס כי ל'מצווה' נדרשת 'הכנה' וישוב הדעת...

להרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע הייתה קופסת טבאק ריקנית והיה מחזיקה תדיר בין אצבעותיו, פותח וסוגר. פעם שאל לפניו אחד מחסידיו, תורה היא וללמוד אני צריך מה ענין יש לרבי בקופסא ריקנית זו. השיבו הרה"ק, בכל עת שמתעורר בי מידת הכעס על איזה דבר, אני ממהר להכניס את הכעס אל תוך קופסא זו למשך ב' שעות. ובזמן זה לא אחשוב על מה שאירע, ורק כעבור ב' השעות אפתח אותה ואבדוק האם אכן הייתי צריך לכעוס אם לאו.

שמעתי מהאדמו"ר מספינקא מאנסי שליט"א, שזקנו הגה"צ אב"ד אוהעל זי"ע עבר התקף לב קשה מיד אחר שהשיא את בתו הראשונה. באותה שעה קיבל על עצמו קבלה טובה לרפואתו, שכל דבר שיביא לו רוגזה ימתין לפחות עשרים וארבע שעות מלהגיב. ובאם הענין נוגע לענין רוחני, ענין של קידוש השם אזי ימתין שבעים ושתיים שעות, וכך נהג כל ימיו. **לעת זקנותו** אמר שהוא תולה את הסיבה שזכה להאריך ימים יתר על אחיו, בזכות קבלה טובה זו.

סח אחד מצדיקי הדור שליט"א שפעם הגיע אליו אחד מאנשי שלומו לבשר לו כי הרחיב ה' את גבולו וזכה להוסיף עוד חדר לביתו, עתה שאלתו בפיו, איזו קבלה טובה יקבל על עצמו לכבוד ה'התחדשות', השיב לו הרבי, קבל על עצמך, אתה ובני ביתך, כי **בחדר החדש אין מגביהים את הקול בשום אופן,** ואם הנכם מרגישים 'הכרח' לצעוק, צאו מהחדר ושמה תצעקו ככל הצורך, ואף תקבע 'לוח' עליו תחקוק את הקבלה הזו 'והיה לכם לזכרון', ולמיגדר מילתא תקבע שם 'קופת צדקה' ובכל עת שתכשלו ח"ו ב'קבלה' מיד תקנסו עצמכם בחמשה שקלים שתכניסו באותה 'קופה'... לא עבר זמן הרבה וחזר החסיד לספר כי אותה קבלה טובה השפיעה לטובה על כל אווירת הבית...

ומכל מעשיות אלו נלמד דבר אחד, שהמכיר בעצמו כי מטבעו הנו נוטה לכעס ואינו שולט בעצמו, ומרגיש שאינו יכול לקבל על עצמו שלא לכעוס כלל ושלא לצעוק, עצתו, **שיקבל לפי כוחו, אם בקבלה שלא לצעוק מיד אלא רק כעבור כמה רגעים, או שיקבל על עצמו על חדר אחד בבית, וכיו"ב,** וכך יוסיף מדרגה לדרגה לפי כוחו, ומובטח לו שבסופו של דבר ינצל ממידה קשה ומגונה זו.

וכבר איתא ב'מדרש' (בר"ר עד י) בשם ר' חנינא בן יצחק 'קפדנותם של אבות ולא ענוותנותם של בנים, קפדנותם של אבות מנין, ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי, **אתה סבור שמא מכות או פצעים היו שם, לא, אלא** דברי פיוסים, יעקב מפייס את חמיו, כי משמשת את כל כֵּלַי מה מצאת מכל כלי ביתך'.

על אחת כמה וכמה **שלא** יקפיד **ולא יבעם בתוך** ביתו[יח], **ואף אם צריך** להוכיח **ולחנך את** ילדיו **יעשה זאת** רק **בנועם**[יט] **וברוגע ומתוך אהבה**[כ], ו'דברי חכמים בנחת נשמעים'[כא] (קהלת ט יז).

וכך למדנו מהאמור בפרשתן (לא ג) 'ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה' וגו', והסביר להם באריכות בטוב טעם ודעת, עד כמה שלבן רימהו עשרת מונים, וכו' ולבן ברצונו לעזוב את מקומו, ורק בסוף דבריו אמר להם שכך ציווהו ה'. ותמוה, מדוע הוצרך להאריך כ"כ לפתות ולרצות את האימהות

יח. כתב ב'תולדות יצחק' (זקנו של ה'בית יוסף') על הכתוב (בראשית ב כא) 'ויפל ה' אלוקים תרדמה', **רמז שיעשה האדם עצמו נרדם בביתו ולא יהיה קפדן עם אשתו ובני ביתו.** ודבר שפתיים אך למותר...

יט. פעם ישב הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'יבוז זי"ע בעריכת שולחנו הטהור בליל שב"ק, באותה שעה ישב שם אברך למדן שהיה שקוע בתלמודו, בתוך לימודו הוצרך האברך לספר מסוים הנמצא בארון הספרים, קם האברך ממקומו, ולקח עמו את הנר שעמד על השולחן, מבלי להשים אל לבו כי שבת היום, כראות הרר"ב את מעשיו נזדעק ואמר, 'מי האיש המעז לקחת את הנרות מעל שולחני', כשמוע האברך את גערתו חזר והניח את הנר על גבי השולחן. לאחר מעשה נענה תלמידו הרה"ק מסאווראן זי"ע (שהיה נוכח שם), מכאן נלמד מידת המתינות של הרר"ב, כי אם היה תיכף צועק עליו 'שבת', הרי מרוב פחד היה האברך שומט מידיו את הנר, והיה נכשל באיסור מכבה, אך משהערים לגעור בו על שלקח מעמו את 'הנרות שלו', הצילו על כל פנים מלבוא לידי איסור.

כ. נוראות מצינו בדברי הגה"ק החיד"א זי"ע בשם רבינו אפרים (פני דוד אות כג) לבאר מה שנאמר בריש פרשתן (כח יג) 'אני ה' אלוקי אברהם אביך ואלוקי יצחק', שלכאורה תמוה ביותר מדוע נאמר אלוקי **אברהם אביך** ואלוקי יצחק', **והזכיר שם 'אביך' על אברהם שהיה זקנו - אבי אביו, ואילו לגבי יצחק שהיה אביו ממש לא נאמר 'אביך'.** ומבאר בזה"ל, נראה לי לפי שיעקב היה בחיי אברהם שהיה עוסק בתורה ובמצות, **ומרוב חיבה היה קורא אותו בני, לכך הקב"ה קראו אביו,** אבל יצחק שהיה אוהב עשו הרשע יותר ממנו - לא קראו הקב"ה אביו. עכ"ל. והדברים מבהילים כל לב מרגיש, כי מי הוא הקרוי אב - רק מי שמחבב את בנו... וכבר מילתנו אמורה בהרחבה (בגל' פר' תולדות) אודות החיוב לחנך מתוך אהבה וחיבה.

עוד יש להביא מה שדקדק הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל בלשון הכתוב (כט י) 'ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן **אחי אמו** ואת צאן לבן **אחי אמו** ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן **אחי אמו**', שלכאורה מה העניין להזכיר ולשנות ולשלש שלבן הוא אחי אמו בפסוק אחד, אלא שבא הכתוב ללמדנו, כי באותה שעה שבא יעקב לחרן וראה את רחל עמד בקדושתו הגדולה בכל מה שעשה, ובאיזה כח נשמר כל כך בקדושתו - הכל מכח אותה אהבת אם, וכדכתיב (לעיל כה כט) 'ורבקה אוהבת את יעקב', והיא שעמדה לו להחזיק מעמד בכל הצרות שעברו עליו בבית לבן אחי אמו. ומכאן נלמד, **שאפילו קדוש כיעקב אבינו, שמלבד כל תוקף קדושתו כבר היה אז בן ס"ג - עדיין נזקק לאהבת אם...**

ידוע ביאורו הנפלא של גאב"ד פוניב'ז זצ"ל במה שמצינו בפרשתן כשהגיע יעקב לחרן הוכיח את הרועים ואמר להם 'הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו' (כט ז), ולכאורה היו צריכים להשיב לו 'מי שמך'... האחד בא לגור וישפוט שפוט... הגיע 'אורח' וכבר פותח בהערות... אכן מפורש בכתוב (פסוק ח) שהם השיבו לו כעניין ואמרו 'לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקינו הצאן', ומדוע באמת התייחסו לדבריו והצטדקו בפניו... אלא כי בתחילת דבריו פנה אליהם באמרו **'אחי** מאין אתם' (פסוק ד), והם הרגישו שפיו וליבו שווים, ולבו מלא הרגשת אחווה ואהבה אליהם, **ודברי תוכחה היוצאים מלב אוהב נשמעים היטב...** (הובא ב'הרב מפוניב'ז' ח"ג עמ' ס"ג).

כא. כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע באגרת (הובא במכתבי תורה, מכתב ע"ח) בהוספה על לשון הפסוק ב' תיבות, וז"ל, 'דברי חכמים [**אם**] בנחת [**הם**] נשמעים'... ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם אינם בנחת אינם נשמעים...

הקדושות, מדוע לא אמר מיד כה אמר לי ה' - 'שוב אל ארץ מולדתך'. ומבאר השל"ה הק' (תורה שבכתב, מד), **כי אין ראוי לאדם בשירצה דבר מה מאנשי ביתו שיכריחם על זה באונס, אף כשהוא מושל בהם**[כב]. **אבל ישתדל לפתות אותם אל מה שירצהו בתכלית מה שאפשר - כדי שיתעוררו לזה מעצמם, כי כך יותר טוב משיעשו רצונו על צד האונס וההכרח. ראה כמה הרבה יעקב דברים עם רחל ולאה כדי שיתרצו בטוב לב, ואע"פ שהקב"ה ציווה לו שישוב לביתו, וכבר אמרו** (תענית כ.) **'לעולם יהא אדם רך בקנה**[כג] **ואל יהיה קשה כארז'.**

שמרני כאישון בת עין - לקראת יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע

אמרו חז"ל (חולין ז:) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, ובפרט ביומא דהילולא דיליה שרוחו הגדולה מרחפת ומסוככת בכנפיה להחיש ישועה לדופקים על שערי רחמים. וכדאיתא מהרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל, י"ד שבט, ב) שהטעם שיום פטירת הצדיק נקרא 'הילולא', כי אותו היום לצדיק הוא כ'בי הילולא' שהוא בלשון ארמי יום 'חתונתו'[כד], וכמו שבחתונה קורין את הכתובה לפני החתן להודיעו ולהזכירו את התחייבויותיו כלפי הכלה, כמו כן ביומא

כב. מצינו בהאי ענינא בפרשתן (לא מו), 'ויאמר יעקב **לאחיו** ליקטו אבנים' ופירש"י, 'לאחיו, הם בניו שהיו לו אחים לצרה ולמלחמה', וז"ל החיד"א 'אפשר לומר דרמז נמי מוסר לאב שבניו גדולים, **שלא יכביד עולו עליהם**, אלא יחשיבם כאחים **ובזה יהיו 'נוחים' וישבו הוא ובניו בשלווה, שקטים ושאננים**'. (הובא בחומש החיד"א בשם ברית עולם סי' שמ"ג).

אגב אורחא, בפרשת ויגש אמר יוסף הצדיק, 'וישמני לאב לפרעה' וברש"י **לאב - לחבר ולפטרון**, כאן למדנו, כי אכן זו היא מהותו של 'אב' - שילוב של שני הנהגות אלו **חבר מחד ופטרון מאידך**. והיינו כי בד בבד שהוא 'חבר' ומקרב את הבנים כחבר, עדיין הוא ה'אב' וינהג עמהם כפטרון ובעלים, וכל זה לטובתם הנצחית.

כג. סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שבשנות ילדותו שאלו אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, הנה כתיב 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' ותמוה, הרי השמים רכים הם (כי הם בנויים מאש ומים) היאך עמד הסולם ועל מה נשען, ולא נתן לו ה'אמרי אמת' לענות, אלא המשיך ואמר, על כרחך לומר, שהסולם היה רך וקל יותר מהשמים, ועוד מוכרחים אנו לומר שהמלאכים שעלו וירדו על הסולם היו רכים וקלים יותר מהסולם - נמצינו למדים 'אז וואס מער הימעל'יש איז מען מער לייכטער' (כמה שיותר קדוש ושמימי הדבר כך הוא גם רך יותר), **כי בכדי לטפס במעלות הקדושה על האדם להיות רך כקנה.**

מן הבאר

ענין נפלא מצינו במשנת הגה"צ ה'מנחת יצחק' זצ"ל (דרשות עמו' קצט) על דברי חז"ל (ב"ב טז:) 'רשב"י אומר אבן טובה הייתה **תלויה בצווארו של אברהם אבינו**, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא. ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם **תלאה הקב"ה בגלגל חמה**'. ומבאר וז"ל, דכבר פירשו (עי' פי' הרשב"א בעין יעקב שם) דמרגלית טובה שהייתה בצוארו, היינו שהרגיל והמשיך אליו תלמידים הרבה בדיבוריו, יעו"ש. וכל חולה וכו' נראה לומר הכוונה, **בין חולי הגוף ובין חולי הנפש היו מתרפאים בתפילותיו והשתדלויותיו בדברים היוצאים מן הלב** הנכנסים אל הלב להחזירם לתשובה, וכשמת תלאה הקב"ה בגלגל חמה, היינו כמו שהגלגל חמה חוזר פ"א בשנה למקום שהתחיל הילוכו, **כן הצדיק ביומא דהילולא דיליה, כשמשתטחים על קברו מסוגל להוושע כנ"ל - בין חולי הגוף ובין חולי הנפש יהיו מתרפאים**, ובכלל זה כל מיני ישועות הנצרכים כל חד וחד בדיליה.

ומסיים שם, **ובוודאי שכן הוא ג"כ בזמן שאי אפשר להשתטח על קברו, אם מתאספים יחד לכבודו** (ועי' עוד, מנח"י עה"ת פ' נצבים עמ' רמה).

כד. הגה"ק ה'תכלת מרדכי' מבערז'אן זי"ע מבאר בדברי רש"י (לעיל כא ו) על הפסוק 'ותאמר שרה צחוק עשה לי אלוקים כל השומע יצחק לי' - 'הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום וכו' **ורב שחוק היה בעולם**', ולכאורה צריך ביאור לשם מה נעשה נס זה, אלא, כי **אברהם ושרה** לְזַכּוּת מידותיהם כעצם השמים לטוהר **לא היו יכולים לשמוח בלידת בנם יחידם לעת זקנותם בשעה שיש בעולם הרבה עקרות והרבה חולים...** על כן פקד הקב"ה את כל העקרות וריפא את כל החולים - ורב שחוק בעולם, וכל זה בכדי שיוכלו אברהם ושרה לשמוח בשמחתם בהולדת יצחק.

דהילולא של הצדיק מזכירים את התחייבותו כלפי רק למי שחסה בצילו בחיי חיותו עלי אדמות אלא גם האנשים שחסו בצילו, עכ"לכה. ואין הדברים אמורים למי שחוסה בצילוכו בימינוכו בשנת תשפ"זכח... גם

לדידן ייאמר הנה בהגיע 'יומא דהילולא' של הצדיק (פירוש תיבת הילולא היינו 'שמחה'), **כיצד יוכל הצדיק לשמוח ביומו הגדול בשעה שבני ישראל נאנחים ונאנקים איש איש בנגעו ומכאובו,** ממילא כביכול מוכרח הקב"ה לרפא את החולים, לפקוד העקרות, להמציא זיווגים, למלא אסמינו שבע וכו', ורב שחוק בעולם - ורק כך יוכל גם הצדיק לשמוח ביום שמחתו... על כן הבה נשמחה לקראת האי יומא דהילולא י"ב כסלו, כי בו יקויים בנו **רב שחוק בעולם...**

כה. הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע היה מבאר את ענין 'הילולא' של צדיקים, כי ל'צדיק' יש כוחות אדירים, לפעול ישועות גדולות ונוראות בקרב הארץ, אמנם בעלותו השמימה בפטירתו מהעולם הזה - הרי הוא נוכח לראות שכל מעשי אלוקינו טובה רבה הם, וממילא אינו פועל להסיר הצער מעם בני ישראל הנמצאים בעולם הזה. וכפי המסופר שהרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע הבטיח קודם פטירתו מהאי עלמא - לתלמידו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זי"ע, שבעלותו לשמי ערבות לא ינוח ולא ישקוט עד שתתבטל גזירה קשה שהיתה אז על ראשי עם בני ישראל, אחר זמן נתגלה אליו הרה"ק הרר"א בחלום ואמר לו, משעליתי למרום אינני רואה 'גזירות רעות' כלל, כי כל הגזירות 'טובות' המה, ולכן איני יכול לבטלה. אמנם ביום ההילולא יורדת נשמת הצדיק להאי עלמא **ושוב היא רואה לנגד עיניה את כל הצער ומכאוב העוברים על בני ישראל 'דבר יום ביומו', ואין לך יום שאין... מרובה... לאידך, הרי מקום הנשמה כעת בעולם העליון, ונמצא שיש לה כוחות יותר מבהיותה בזה העולם, על כן כוחה רב לפעול ישועות גדולות למעלה למעלה מדרך הטבע.**

בהאי ענייננא אמרו לבאר את דברי רש"י בפרשת תולדות בפסוק (בראשית כז א) 'ויהי כי זקן יצחק ותכהן עיניו מראות', וברש"י, 'דבר אחר, כשנעקד על גבי המזבח, והיה אביו רוצה לשחטו, **באותה שעה נפתחו השמים, וראו מלאכי השרת** (את מעשה העקידה) **והיו בוכים,** וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו'. ולכאורה צריך ביאור, וכי בכדי שיראו המלאכים את הנעשה בזה העולם שאברהם עוקד את בנו יצחק - וכי נצרך עבור זה לפתוח את השמים. ואמרו ביאור נורא הוד, כי בוודאי את הכל הם רואים מן השמים, אלא שמשם אינם בוכים על זה כי שם רואים רק את הטובה שבדבר, וכי על דבר טובה וברכה יש להם לבכות, **רק בהביטם בזה העולם איך שבני ישראל נאנקים ונאנחים איש איש בנגעו ומכאובו על זה הם בוכים מאין הפוגות** עד שנסתמאו עיני יצחק עי"ז...

הנה מצינו בגמרא (פסחים נא.) רב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד (נחלש ונפל למשכב), כאשר חזר לעולם הזה, אמר לו אביו, מה ראית למעלה, אמר לו עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית. ויש אתנו מקום לומר, כי ביום ההילולא, אשר הצדיקים השוכנים **בעליונים** יורדים ובאים אלינו **למטה,** והינם רואים את מצבנו בכי רע, הרי זה הזדמנות עבורנו היושבים בעולם הזה, עולמות **התחתונים** שיפעלו עבורנו שיעלה מצבנו ומעמדנו **למעלה** למעלה.

כו. וכבר איתא ב'ספרי' (פרשת עקב פיסקא לח) לגבי ענין הברכה **שהצדיקים מביאים אתם לכל מקום שהם הולכים,** כשבא יעקב אצל לבן ברכה באת לרגליו... ירד יוסף אצל פוטיפר ברכה באת לרגליו... ירד יעקב אצל פרעה ברכה באת לרגליו, ובמה ברכו שנפסקו שנות הרעב בטרם זמנם, וסבר תנא קמא שאחרי מות יעקב חזרו שנות הרעב לשמש עד מילוי זמנם (שבע שנים), **רשב"י אומר אין זה קידוש השם,** שדברי צדיקים קיימים בחייהם ובטלים לאחר מיתתם, **אלא שפע הבא ע"י הצדיק קיים לעד ולעולמי עולמים.**

אמור מעתה, שבוודאי כל הניסים הללו שאירעו אז יארעו לנו גם היום, אבנים ייעצרו, שפע רב יבוא עם כל הטוב על ראשי עם קודש.

כז. רמז לדבר כי 'ישראל נושע בה' **ת**שועת **ע**ולמים' ר"ת בת עין... כי רב כוחו לעורר רחמים על בני ישראל לתשועת עולמים... עוד אמרו כי 'בת עין' ר"ת 'בה' **ת**תהלל **נ**פשי **י**שמעו **ע**נוים וישמחו'...

כח. טרם כל שיח יצמח נקדים בג' עובדות נוראות המראות בעליל **עד כמה היה הרה"ק ה'בת עין' זי"ע מגן ומושיע לכל החוסים בו.**

הדברים ידועים ומפורסמים, שבעת הרעש הנורא בצפת, בשנת תקצ"ז, נקברו רוב רובם של יקירי צפת תחת המפולות, ולא נותרו לפליטה כי אם 'כעשירית' מבני היישוב, בעת שאירע הרעש עמדו בבית מדרשו של ה'בת עין' באמצע 'חזרת הש"ץ' דמנחה, מיד ציווה ה'בת עין' **שכל העם הנמצאים בבי מדרשא יתאספו ויעמדו סביבו,** והוא

עצמו נשכב על הארץ בפישוט ידיים ורגליים לפעול את אשר פעל, ואכן מחצית מבית המדרש התמוטט ונפל הגג שמעליו, ואילו המחצית השנייה, **ששם עמדו המתפללים תחת צלו של ה'בת עין' נשאר על תילו**, ונראה הדבר לכל עד עצם היום הזה.

אף הסתלקותו של אותו צדיק היתה למען הצלת הרבים, כאשר בראשית שנת תר"א פשטה בצפת מגיפה, מחלה ממארת חשוכת מרפא, וכל מי שנגע במי שתקפו החולי היה גם כן נחלה, מגיפה זו הפילה חללים רבים ואף ה'בת עין' נתקף בחולי זה, והתאבק במחלתו כמה ימים, לפני פטירתו הבטיח לבני העיר, כי הוא הקרבן האחרון ממגפת הדבר, **ואחריו לא תהיה עוד מגיפה בעיר זו**, וכך הווה.

עוד יסופר מה ששמעתי מהרב שמעיה טויסיג שליט"א ששמע מזקנתו מהמקובל אצל בני המשפחה אודות אחד מאבות המשפחה הרה"צ רבי משה לייב העלר זצ"ל מבני היכלא קדישא של ה'בת עין', ואחיו של הגה"ק רבי שמואל העלר זי"ע רבה של עיה"ק צפת ת"ו, שיומו האחרון עלי אדמות היה בעש"ק ושכב על מיטתו כשהוא גוסס ונוטה למות זמן ממושך, ניגש אליו אחיו הרב ר' שמואל שהיה תקיף בדעתו וחשש שמא ימשך הדבר עד אחר כניסת השבת ושמא יבואו לידי חילול שבת רח"ל, ואמר לו סאיז שפעט (כבר מאוחר)... כמעט שבת... באותו הרגע הסתובב ר' משה לייב לעבר צידו השני והחזיר נשמתו ליוצרה... ואכן קברו אותו עם דמדומי חמה רגעים ספורים קודם השקיעה. במוצש"ק נגלה הנפטר לאחיו הרב ר' שמואל וסיפר לו מה שעבר עליו מעת קבורתו, שמאחר שנכנסה שבת מלכתא קדישא תיכף לאחר שנטמן באדמה לכן לא הספיקו לעיין בדינו, ובכל יום השבת היה 'רגוע' (שאפילו הגהינום שובת בשבת)... 'ויהי נועם נשבת במוצאי שבת'... אז ניגש אליו מלאך וקרא לו לבוא עימו... אמר רמ"ל מימי לא עשיתי מאומה מבלי לשאול בעצת מורי ורבי, נעתר לו המלאך ולקחו להיכלו של ה'בת עין', ונכנס רמ"ל לקודש פנימה, כשהמלאך ממתין בחוץ, ושאלו הבת עין אודות פטירתו, ואמר רמ"ל שהמלאך ממתין בחוץ, נענה לו הרה"ק, מי זה המלאך... **דו ביסט דא, זיי דא** (אתה כבר כאן - תשאר כאן)... ואכן נשאר שם...

אף לדידן ייאמר לכל מי שיזכה 'להיכנס' להיכלו של הבת עין - 'דו ביסט דא, זיי דא'... ואשרי האיש אשר יחסה בצילו, ויזכה לקבל ממנו כל ההשפעות הטובות ברוח ובגשם, לגופו ולנשמתו לטוב לו כל ימי חייו.

מספר גאב"ד אנטווערפן הגאון רבי אהרן שיף שליט"א, שאביו הרב רבי אלעזר משה אברהם היה קרובו של הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע, באחד השנים בערב ר"ה נכנס רבי אהרן אל הרה"ק רבי יענקלה (חתנו של רבי איציקל), והרבי האריך אתו בדיבורים, הגבאי נכנס כמה פעמים באמצע שיחתם, ואמר לרבי, ער"ה היום, ציבור גדול ממתין בחוץ להיכנס... רבי אהרן כבר הרגיש חוסר נעימות, אבל ר' יענקלה רמז לו אל תתייחס לדברי הגבאי, השאר על מקומך, לאחר מעשה נענה הרה"ק, אמת שכוונת הגבאי רק לטובה, כי עתה הוא זמן שיכול להיכנס הרבה ממון לצרכי הבית, עתה באים די גוטע חברה... וצריכים לראות שהכל יכנסו, אבל מה אעשה, שכוונתי ג"כ לטובתי, כי מה אני עושה לטובת אנשים אלו, אני מתפלל, ואני צריך סגולה שתפילותי יתקבלו, והרי איתא ביבמות (סב) **'המקרב את קרוביו' עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה**, לכן עלי לקרב את קרובי (ר"א היה קרובו) כדי שיתקבלו תפילותי על כל הנכנסים.

ונוגע לענין הילולת הבת עין, כי **עלינו להיות מ'קרובי' הבת עין**... ואז יקרב את קרוביו, ובוודאי יעורר עלינו זכות ורחמים וחסדים, זה גופא הסיבה הגדולה ביותר שיתקבלו תפילותינו כי הוא מקרב את קרוביו.

שמא תאמר, **כיצד זוכים בזמן הזה להיכנס להיכלו כולו אומר כבוד ולהסתופף בצילו** ולשאוב מלא חופניים ממעייני הישועה... כיצד ניתן להיות מ'קרוביו'...

בראש ובראשונה צריך להאמין באמונה שלימה בכוחו הגדול והנורא של האי צדיק יסוד העולם לבטל כל גזירות קשות ורעות ולהסיר כל 'האבנים' מראשי עם קודש. כמו שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע בפסוק בפרשתן (ל א) שאמרה רחל ליעקב אבינו 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי', והשיב יעקב 'התחת אלוקים אני' (שם פסוק ב), וביאר, שכך אמר לה יעקב, שלא ראי האמונה בצדיק כמו האמונה בהשי"ת אשר בכוחה לשדד מערכות אף אם אינה בשלמות, **אולם כח האמונה בצדיק הוא רק כשמאמין באמת ובתמים**, מכיוון שאמרת 'ואם אין' הרי זה סימן שיש בקרבך **ספיקות** עד כמה גדול כוחי, א"כ אין בכוחי לעזור לך, כי 'התחת אלוקים אני' להושיע גם כשאין מאמינים **בי בשלמות**, לא כן הוא, רק האמונה השלימה בכח הצדיק פועלת ישועות נפלאות למעלה מדרך הטבע.

והוא על דרך שאמר הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע בלשון הכתוב (דברים כח ו) 'ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך', שהמאמין **בבואו** אל הצדיק כי בכוחו של הצדיק לפעול לו את הישועה - מובטח הוא כי יתקיים בו **ברוך אתה בצאתך** ואכן תתמשך עליו הישועה... (אבני זכרון ערך 'צדיק').

פשיטא ואין צריך לומר 'שמזכירים לו את התחייבותו' כי בידו 'לפרוע את החובות'[כט].

ומציון יסעדך - השתטחות על הציון

ביותר נשמעת התפילה כאשר עומד על אדמת קודש[ל] ופוקד מקום מנוחתו וציונו הקדוש של בעל ההילולא[לא]. **בפרט בצדיק זה שהעמיד ועצר את האבנים שהיו מרחפות סביב ראשי בני ישראל בעת הרעש הנורא בשנת תקצ"ז, אף כהיום הזה נעמיד ונעצור בכוחו הגדול את האבנים המעיקות על לבבות בני ישראל ומטר הצרות המרחפות סביב ראשי בני ישראל, ויאמר לצרותנו די**[לב].

ודרך ההתחברות לנשמת הצדיק ולהתקשר אליו בקשר של קיימא היא על ידי ההליכה בדרכיו הק', או על ידי העסק במשנתו, גם לרבות עשיית סעודה לכבודו, וכדלהלן.

וכך כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (נח ד"ה ענין) וז"ל. **בהילולא של צדיקים גם מי שלא הכירו בחייו** ולא שמע מפה קדשו דברי תורה, מכל מקום ההולכים בעקבותיו ומתאספים יחד, ומספרים סיפורי קודש, וחוזרים על דבריו הקדושים שלימד בהם איך לעבוד להשם יתברך, **על ידי זה משיגים קשר ושייכות להצדיק**. עכ"ל.

ומי לנו גדול מה'בת עין' בעצמו שהורה את הדרך כיצד מתדבקים בו, וכמעשה שהיה בעת פרידתו מבני קהילתו 'אווריטש', בטרם עלותו על הספינה בדרכו לארה"ק עמדו כל הקהל ונפשם בשאלתם, להישאר דבוקים בו, **אמר להם ה'בת עין' בזה"ל**, כתיב 'ובו תדבק', וכי אפשר לדבק בו, אלא הדבק במידותיו מה הוא רחום וכו' מה הוא חנון וכו', מוכח מזה שהדבק במידותיו של פלוני נחשב כמי שדבק בו עצמו, **על כן גם אתם תראו לדבק את עצמכם במדותי אשר הורגלתי בהם מנעורי עד היום הזה, ויהיה כמו שמדבק בי ממש פנים אל פנים**, והמידות שהורגלתי ליזהר מנעורי הם - לשון הרע, שקר, וגסות הרוח (מובא בהקדמה לבת עין מפי בן אחיו).

כט. יש שאמרו, כי משמעות תיבת 'הילולא' היא 'שמחת נישואין', והנה בנישואין המנהג להעניק 'דורונות', אף בנישואין אלו מעניק הקב"ה דורון לחתן, ה"ה הצדיק, ומהו הדורון, שיוכל לשנות את גזר דינם של קרוצי חומר הדרים בעולם הזה, אמנם מובן שהקרוב קרוב קודם, על כן העצה היעוצה להתחבר ולהתקרב אל הצדיק כל אחד בדרכו שלו, אם בעריכת סעודה, אם ב'לחיים', אם בהשתטחות על הציון, ועל כולנה ללמוד מדרכיו של צדיק - לילך בהם ולעבוד בהם את ה' הוא האלוקים.

ל. מענין לענין, שמעתי בשם כ"ק אדמו"ר מבאיאן שליט"א, שעל כן עשה ה' שפתח מערת ציונו הקדוש נמוך במאד, ואי אפשר להיכנס שם בלא 'כפיפת קומה', להזכיר לכל הנכנס לגו מערתא קדישא, כי זו היא משנתו הטהורה אשר השאיר לנו - להתכופף ולהכניע את עצמנו בכל עת ועונה.

ואכן, ידוע הדבר, שענין הענווה היתה נר לרגלי בעל ההילולא הרה"ק הבת עין זי"ע, וכמו שהעיד על עצמו שמנעוריו הורגל להתרחק ביותר מגסות הרוח, גם כל הספר 'בת עין' מלא וגדוש במעלת ההכנעה והענווה ובגנות גסי הרוח.

וכבר הבאנו את המעשה, שבעת הרעש הנורא בצפת, בשנת תקצ"ז, עמדו בבית מדרשו של ה'בת עין' באמצע 'חזרת הש"ץ' דמנחה, מיד ציווה ה'בת עין' **שכל העם הנמצאים בבי מדרשא יתאספו ויעמדו סביבו**, והוא עצמו נשכב על הארץ בפישוט ידיים ורגליים לפעול את אשר פעל, ואכן מחצית מבית המדרש התמוטט ונפל הגג שמעליו, ואילו המחצית השנייה, **ששם עמדו המתפללים תחת צלו של ה'בת עין' נשאר על תילו**. והנה, לאחר מעשה הסביר ה'בת עין' טעם השתטחותו על פני הארץ, כי ראה שאירע הדבר שלא בדרך הטבע, כי לא נפלו האבנים לארץ כדרכם, אלא נזרקו מדרום לצפון ומצפון לדרום, והבין שיד הס"מ בדבר להחריב את עיה"ק צפת, **ובאופן כזה אין עצה מלבד ה'התבטלות'**, ולכן השתטח על הארץ ב'התבטלות גמורה', כדרך שנהג רבי אחא בר יעקב כשנלחם עם הס"מ, כשנתגלה לו בדמות נחש בעל שבעה ראשים, וערף את ז' ראשיו על ידי כריעות והשתטחויות על הקרקע (עיין קידושין כט:).

וע"י ההכנעה זוכה שתתקבל תפילתו, ובכך מפרש ב'בת עין' (וארא ד"ה וגם אני) **מה שנאמר** (בראשית ב ז) 'וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה', וז"ל. כשיש לאדם הכנעה באמת ונחשב בעיניו כעפר, אז ויהי האדם לנפש חיה, ותרגם אונקלוס לרוח ממללא, היינו **שיכול אז לדבר דיבורים שיפעלו ברכה ושפע רב.**

וכבר איתא בזוה"ק (ח"א קכב.) 'מאן דזעיר איהו רב', ומסמיך לכך **הבת עין** (דרושים לשבת הגדול ד"ה וידבר) **בדרך רמז** מה שאמר יעקב (בראשית לב י) 'קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך', והנה הטעם שבתיבת **אמת** הוא 'זקף קטן', **לרמז שמי שמקטין עצמו** (כיעקב שאמר קטונתי) **אזי האמת** שהוא **זקוף** למעלה.

צא ולמד כמה ישועות אפשר לפעול על קברם של צדיקים, כמו שאמרו בסוטה (יד. כפי שהוסיף בהגהות הב"ח באות א) 'מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני בשר ודם, מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה, שעתיד ביהמ"ק ליחרב ולהגלות את ישראל מארצם, שמא יבואו לקבורתו של משה באותה שעה ויעמדו בבכיה ויתחננו למשה, ויאמרו לו, משה רבינו, עמוד בתפילה בעדנו, ועומד משה ומבטל את הגזירה, מפני שחביבים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם'. **מכאן** תראה גדולת כוחה של התפילה על קברו של הצדיק שאינה שבה ריקם, עד שאפילו הקב"ה חשש כביכול ממנה - **שלא** להשיב פניה ריקם, והוצרך להסתיר את מקום קבורת משה רבינו... **ראה עד היכן הדברים מגיעים**[לג].

ולא עוד אלא שזוכה שיתנהגו עמו מן השמים בהנהגה ניסית שמעל דרך הטבע, ובכך ביאר (חנוכה ד"ה ונוכל) הטעם שנר חנוכה מצוה להניחו למטה מעשרה (שבת כא:) ואז מברכין **שעשה ניסים**, כי רק על ידי שיכניע עצמו - לכופף עצמו למטה מעשרה (אף מבלי 'רודף' אבל לבו 'לב נשבר'), יזכה לברך על הניסים שייעשו לו בזמן הזה כאבותינו בימים ההם.

לא. סיפר בעל המעשה, שאשתקד **בשנת תשפ"ו** נסע בליל ההילולא לפקוד את הציון הקדוש, ושפך ליבו בפרט על מציאת הזיווג **לבתו שבגרה והגיעה כבר לשנת הל"א**, אחר התפילה בציון הקודש הרגיש שנגולה האבן אשר על לבו, התקשר האיש לבתו והמליץ לה שגם היא תעלה למחרת היום - בעצם יום ההילולא להתפלל, שמעה הבת לקול אביה ונסעה למחרת ביום ההילולא. ויהי בדרכה במעלה ההר פנתה אליה אשה אחת ובקשתה את עזרתה כי קשתה עליה העֲלִיָה בהר, והנערה סייעה בידה, במשך הדרך נדברו השתים ביניהם, ותשא הנערה חן וחסד בעיני הזקנה, ונפל בדעתה הצעה טובה עבורה... **לא עברו ימים הרבה ונגמר הדבר בכי טוב עם חתן שמבוגר ממנה ביום אחד, ובחודש אדר כבר עמדה תחת החופה.**

מן הבאר

כתב ב'קב הישר' (פרק עא) **שהקב"ה גזר כן, להיות נפשות הצדיקים מצויים על הקברות לטובת ישראל, שיהיו שומעים תפילת ותחינות ישראל הבאים להתפלל על הקברים.**

וז"ל הגה"ק ה'נודע ביהודה' זי"ע (דרוש סח) לגבי מאמר חז"ל 'חבל על דאבדין ולא משתכחין', דלא מקרי אבדין אלא במקום דלא משתכחין, **אבל במקום שמשתכחין** (היינו) **בקברם באמת אינם אבידה.**

... לפי שמשה רבינו הורגל בזה לעמוד בפרץ ולהתפלל עליהם לבטל הגזירה. **ומנהג הצדיק בעולם הזה והטבע הטוב אשר הוטבע בו בחייו, נשאר טבעו קיים גם אחר מותו**... ועבור זה חלש דעתיה דרב אשי (עי"ש מה שמביא בארוכה עובדא זו, ועכ"פ הנוגע לדידן הבאנו), **באשר שהוא היה פרנס ישראל ששים שנה, ואיך יאמר עליו שאחר מותו שימצא מנוחה ויעזוב דורו ביגון ואנחה חס ושלום, ולא יתפלל עליהם. ואין זה מנהג של מנהיגי ישראל הכשרים, אדרבא מוסרים נפשם על בני דורם.**

שמעתי מבעל המעשה אשר עברו עליו כמה וכמה שנים מיום נישואיו ועדיין לא זכה לפרי בטן, ומה רב צערו וכאבו כש'בישרוהו' הרופאים שאבד סברו ובטל סיכוייו, ועל פי דרך הטבע לא יוולדו לו לעולם בנים או בנות... העיר ה' את לבו שלא להתייאש לגמרי, וביומא דהילולא - י"ב כסליו תשס"ח עלה לציונו הק' בעיה"ק צפת ת"ו, שם שפך ליבו כמים לראות בישועת ה', ואכן לתקופת השנה ממש כעת חיה **ביום י"ב כסליו** תשס"ט **נולד לו בנו בכורו** במזל טוב, ויהי לאות ולמופת.

ומעשיות הללו הם שתים מני אלפי רבבות הנשמעים בכל שנה ושנה מחדש, כל חד וחד בדיליה.

לב. זה לשון המכתב שהתקבל לידינו בו כותב אחד מאחינו בני ישראל, במשך שלש שנים רצופות דיברו נכבדות באחי שיחי' - מחורף שנת תשפ"ב ואילך, ואפילו שידוך אחד לא בא לידי גמר, בשנת תשפ"ה הייתי בסעודה הגדולה בעיה"ק ירושלים וקבלתי על עצמי - **אם אחי יתארס עד 'חמשה עשר בשבט'** אעלה לציונו הק' של הבת עין **להודות** ולהלל על הנס, ואכן **בליל ט"ו בשבט** נפל דבר ואחי בא בקשרי שידוכין למזל"ט.

לג. כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (בספרו אגרא דכלה פרשת ויחי) על הקרא 'אל נא תקברני במצרים', ומביא שאיתא במדרש (ב"ר צו ה) שיעקב אמר לפי שסופה ללקות... ואמר **שלא יפדו בי המצריים**, ומבאר בכוונת המדרש, כמו שמצינו שרבי אלעזר ברשב"י הגין (גם) אחר פטירתו על כל המחוז, בכל אותם שנים ששכב לאחר פטירתו בעליית גג בביתו (עיי' ב"מ דף פד:), כיו"ב אמר יעקב אבינו, שאם יהיה טמון שם אפילו לזמן אזי **זכותו תגן עליהם בהיותו**

וכבר מצינו כזאת ב'מצבת קבורת רחל' שנקברה בדרך אפרת היא בית לחם, וכל התכלית בזה היה (כמובא נמי ברש"י ר"פ ויחי) כדי שיוכלו בני ישראל להתפלל שם בעת שיגורשו מארצם לגולה[לד], וכך אמר יעקב אבינו לבנו יוסף 'ואקברה שם - ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים', הרי שיזכו להיגאל מן הגלות בזכותה של רחל אמנו כאשר ישתטחו על קברה, ותפילותיה מלוות את ישראל בגלות בהיותם בארץ לא להם.

אמנם, גם מי שנבצר ממנו לעלות בגופו להשתטח על ציון הקודש, יזכור את דברי הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע כי העסק במשנת ותורת בעל ההילולא כמוה כהשתטחות על הציון ממש (מאור עינים ישמה לב מס' שבת).

תורתו מגן לנו - לעסוק בדברי תורתו הקדושה

דברים נחמדים מצינו ב'מאירי' בביאורו לספר 'משלי' (כה כז) על דבריו של החכם מכל אדם 'אכול דבש הרבות לא טוב וחקר כבודם כבוד' ודבר זה נאמר אודות הצדיק כמדובר בפסוקים הקודמים. ומבאר, שאכן אכול דבש זה הבא לאכול מצוף הדבורים, אזי אף שהדבש מתוק לחכו, מכל מקום הרבות לא טוב לא יוכל האדם לאכול ממנו במידה מרובה, כי נפש האדם קצה בריבוי צוף המתוק ביותר. לא כן וחקר כבודם - לחקור בכבודם ופעלם של הצדיקים והאבות הקדושים, זה לכבוד. וטוב הוא הדבר להרבות בהם כמה שיותר. וכלשונו הרבות בחקר כבודם של צדיקים, והתארכה באופני מעלתם הוא כבוד להמרבה, כי ברוב דבריו בזה יחדל פשע, באחזו בנתיבותיהם והדבקו ביושר פעולותיהם. ואכן, עלינו ללמוד ממעשי אבות שיהיה סימן לבנים, לחיות חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא, בתוספת ראויה של אמונה תמימה וביטחון בצור כל העולמים.

הדברים אמורים ביותר ביומא דהילולא של הצדיק, כי גם בעולמות העליונים מתעסקים רק 'במעשיו הטובים ובתורתו שחידש', וכדברי הרמ"ע מפאנו בספרו 'כנפי יונה' (חלק ב' סימן צ"ב, הובא בישמח ישראל ט"ז סיון) ד'הילולא' נקראת שמחת נישואין וכן 'יום השנה' (יא"צ) נקרא אף הוא בלשון זה, וכמו שתחת החופה של 'חתן וכלה' אין עוסקים רק בענייני הנישואין, ואילו הבא לברר באותה שעה אפילו בסוגיות החמורות שבש"ס יענו ויאמרו לו 'אין כאן המקום'... כך הוא גבי יום פטירת הצדיק שאין מקום רק לעסק משנתו. וז"ל, סוד הילולא דצדיקי הוא שביום פטירת הצדיק אין עסק בכל העולמות לעסוק בשום תורה כי אם במעשיו הטובים ובתורתו שחידש, דומיא דכתובה הנקראת בהלולא דחתן, שאין נקרא שם כי אם הכתוב לעסקי החתן והכלה, וזהו מה שאמרו בגמרא (ברכות ו:) 'אגרא דבי הילולא מילי', פירוש, מילותיו ודבריו שחידש בתורה. עכ"ל.

ועל ידי העסק במשנתו והזכרת דבריו נחשב לזה האיש כמי שהוא משפיע טובה לצדיק, כי מכוחו נשמת הצדיק עולה ומתעלה בעולמות העליונים, וכמו שכתב

קבור שם, ודייק מתיבת 'נא' היינו אפילו 'מחצית' - **אפילו מחלק הזמן, לשעה** (כלומר, גם אם יטמן במצרים רק עד הזמן שבני ישראל יצאו משם), הרי כל עוד שגופו שם הם ינצלו מהמכות **כי במקום שגוף צדיק קבור מגין הזכות.**

התבונן במה המדובר, מצרים הרשעים משעבדים שישים רבוא מישראל, ואף על פי כן א"א להכותם ב'מכות' המגיעות להם **בדין**, **מאחר שהצדיק טמון ביניהם**. מכאן תבין כמה גדול כוח **מקום ציון הצדיק**, על אחת כמה וכמה (גם מי שאינו דר בעירו אלא) שהוא בא על ציונו, יש לזה כח אדיר, ובוודאי הצדיק יעתיר בעדנו להפקד בדבר ישועה ורחמים.

לד. בימי הרה"ק רבי יוסף מאמשינוב זי"ע שאלו איש יהודי על ההצעה שעלתה בביתו להעתיק מגוריו לארה"ב (בימים ההם), ולא הסכים לו הרבי, וכה אמר לו, איני חושש שמא תתקרר ב'שמירת שבת' או ב'כשרות', כי הנני מכיר אותך כ'ירא שמים' מרבים, וברור לי שלא תיכשל, אבל לזאת לא אתן לך לדור שם, מחמת שאין שם בנמצא **'קברי צדיקים' לרחוץ שם את העיניים בדמעות על הצאצאים** (כהיום כבר טמונים שם כמה וכמה צדיקים, אשרי המשכיל לנצל 'מתנה טובה' זו)... ואם אמר כן הרה"ק בדורו, ק"ו לדור זה האחרון, בו רבו הנסיונות העצומים ובעיקר בענייני הכלים המאררים והטמאים, כמה עלינו לרחוץ את העיניים בדמעות שליש שנזכה לגדל דורות ישרים ומבורכים, ב'אין יוצאת ואין צווחה'...

הרה"ק מזאלאוויץ זי"ע בספרו 'ברית אברם' (סוף הפטרת שבת הגדול) וז"ל, שמעתי מרבי ישראל בעל שם טוב זללה"ה, כי אין הצדיק יכול לעלות ממדריגה למדריגה לאחר מותו, אם לא שדנין אותו על קלות שבקלות. ואחר שכבר דנו אותו על קלות שבקלות אי אפשר עוד לבוא למדריגה יותר רק כאשר בני אדם מספרים למטה מתורה ומעשים טובים שלו, אז בא הצדיק שספרו ממנו לעליה גדולה. וכן בכל פעם ופעם שמספרים איש אל רעהו מן יראי ה' הנפטרים אז יש להצדיק הנ"ל עליה וכו' וגם להאנשים המספרים יש להם עליה. עכ"ל.

באמת אמרו, שלאו דווקא ביום ההילולא, **אלא** בכל ימות השנה נשמת הצדיק מתאווה ומשתוקקת שילמדו ויעסקו בדברי התורה שחידש בהאי עלמא. וכבר איתא בגמ' (יבמות צז.) 'אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (תהילים סא ה) 'אגורה באהלך עולמים', וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר. ובמהרש"א (שם) כתב וז"ל, שהיה נהנה בו אילו אמרו בשמו[לה].

והאריך בזה הרה"ק ה'מאור עינים' זי"ע (ישמח לב, בריש דברים עמ"ס שבת) 'ובדורות האחרונים, כשלומדים דברי שום תנא וחכם מדברי הקדמונים וכו', ולכך מחיה

לה. איתא בגמ' (ב"מ פה:) על 'ההוא מרבנן' שנעשה סומא בעיניו רח"ל משום מעשה שהיה עיי"ש, והלך להשתטח על מערת רבי חייא, ואמר שם 'מתנייתא דמר מתנינא' (ופירש"י, 'תוספתא של אדוני שסידרה לששה סדרים אני שונה תמיד, דר' חייא סדרה לתוספתא') ונעשה לו נס ונתרפא. וביאר המהרש"א (ח"א ד"ה אמינא) בזה"ל, שעי"ז ידור המת בשני עולמות, כדאמרינן בפרק האשה רבה (יבמות צו:) אגורה באהלך עולמים (תהילים סא ה) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז כאילו שפתותיו דובבות בקבר, עכ"ל.

וביאור הדברים אמרו בשם הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע, כי מבואר בגמ' שם **שתלמידי חכמים רוצים שיאמרו דבר שמועה מפיהם לאחר הסתלקותם** לעלמא דאתי, וכלשון רש"י (שם צז. ד"ה שיאמרו) **שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי**, וכן הוא אומר בבכורות (לא:) **דובבות**, נעות **והנאה הוא לו שדומה כחי**, נמצא שזה ששנה את הברייתות שסידר רבי חייא גרם לו 'לחיות' מחדש לאחר שכבר נסתלק מן העולם, ועל כן ביקש מרבי חייא שיפעל להחיש לו ישועה לרפואת עיניו - כי 'סומא חשוב כמת' (נדרים סד:), **וכשם שהוא החיה את רבי חייא, כך בדין שישיב לו רבי חייא כגמולו ויחיה אותו** ע"י שישיב לו את מאור עיניו.

מעתה מצאנו בגמ' עצה טובה לכל אותם החשובים כ'מת' ל"ע - אין לו בנים, **אין לו פרנסה, שיקבלו על עצמם ללמוד מתורתו של בעל ההילולא קדישא, ובזה יהא להם 'זכות טענה' לבקש הימנו ש'יחיה' אותם ויושיעם במהרה מצרתם.**

ואכן מעשים רבים המעידים יותר מאלף עדים שמענו על ישועות גדולות שנפעלו על ידי הקבלה להגות בספה"ק בת עין, ולא ניזיל כרוכלא למנות ריבוי המעשים ששמענו מכלי ראשון ממש אודות הניסים והנפלאות שזכו על ידי קבלה טובה זו, ובכל העניינים ממש, ברפואה ובברכת הבנים, בפרנסה טובה בהרחבה ובשידוכי הבנים, ובשאר העניינים.

שמענו מידידי בעל המעשה הרב י.ד. מקרית בעש"ט בעי"ת פתח תקוה יצ"ו, מעשה נורא שאירע בשנת תשפ"ו, **ביום רביעי ו' כסלו פ"ו** עבר ניתוח על עיניו לתיקון פזילה (squint), והרופאים אמרו לו שבמשך ג' שבועות הבאות הוא יראה כל דבר כפול, וכן היה. **אמנם ראיה כזאת גורמת סחרור נורא** (dizziness), **הוא ממש יצא מכלל תפקוד בבית ובשדה, וכן בעבודה.**

והנה, אברך זה נוהג ללמוד בכל יום קטע מספר הק' בת עין, בערב ההילולא - יום שני י"א כסלו פ"ו, אחר שסיים ללמוד ביקש תפילה, אנא הרה"ק הבת עין, איני יכול להמשיך כך, אינני יכול לתפקד בעבודה מבית ומחוץ, פעל עבורי רפואה שלימה, שכל העסק הלזה יגמר בכי טוב במהרה. **וראה זה פלא, אך הגיע 'צאת הכוכבים' ויום ההילולא ירד על העולם, החל האיש לראות כאחד האדם...,**

ונזכיר את ה'מעשה הראשון' שבזכותו נתפרסמה סגולה זו, זכה וזיכה את הרבים...

וכה סיפר הגאון רבי ישעי' טישלער שליט"א הדר בעי"ת בני ברק, כי לפני כמה שנים (בשנת תשע"ז) פגש בליל שב"ק על פתחו של ביהמ"ד חסידי - אברך מ'קרית ספר' שבא לשבות שבתו אצל חמיו בבני ברק, אחר ברכת 'גוט שבת' שאלו האברך האם יש באותו ביהמ"ד ספר 'בת עין', ענה לו ר"י כאן אין 'בת עין', אמנם בביתי שוכן ספר בת עין אחר כבוד ואם רצונך עז להשיג את הספר עלה עמי לביתי ואלווהו לך... וילכו שניהם יחדיו, ויאמר

אותו שמכנים החיות בהדברים, שלכך אמרו 'שפתותיו דובבות בקבר', שאפשר לומר כי זה בחינת השתטחות על קברי הצדיקים, כי דיבורי הצדיק שם הוא קבור וטמון החיות שלו באמור וכו', ונקראת בחינה זו השתטחות על קברי הצדיקים, שהן דבריהם שלומד ומזכיר היום הלומד'.

דובבות בקבר'... כשאומרים דבר שמועה מפיו אז נשמת צדיק מתלבשת שם בלומדים, ועומדת שם... ולכך שפיר אמרינן שדוד המלך דר בב' עולמות, א. בעולם הנצחי, ב. בזה העולם - היינו בלומדים האומרים דבר שמועה מפיו, עכ"ל. והיינו שהוא כשוכן בתוככי הלומדים את מאמריו.

גם זוכה שאותו 'בעל השמועה' בעצמו יבוא להתחבר עמו, כדאיתא ב'יערות דבש' (ח"ב דרוש ז') וז"ל. ביבמות (צו:) 'מאי דכתיב (תהילים סא ה) 'אגורה באהלך עולמים' - וכי אפשר לאדם להיות דר בב' עולמות, אלא שיאמרו דבר שמועה משמו בזה העולם ושפתותיו

וכביכול הצדיק מחויב להכיר טובה למי שגרם לו אותה עליית נשמה, והרי הוא עומד להמליץ עליו טוב בשמי מרומים ולהשפיע עליו שפע רב לטובה ולברכה, וכדאיתא ב'ספר חסידים' (סי' רכד) **וכל האומר דבר שמועה מפיהם, הם מתפללים עליו שם ומליצים טובה עליו**[ו].

ר"י לאברך האם חפץ מע"כ דייקא ב'בת עין' או כמו"כ טוב ספר חסידות אחר... פתח האברך וסיפר לר"י, לפני כשנה תמימה גמרתי למנות י"ב שנים מיום הנישואין ועדיין לא נפקדנו בזש"ק, בצר לי עליתי אני ובני ביתי לעיה"ק צפת להעתיר תפילה ותחנונים בזכות הצדיק הקדוש ה'בת עין' (באמצע השנה, לא ביום ההילולא), מכיוון שכהן אנכי וזכיתי להתקדש בקדושתו של אהרן אינני רשאי להיכנס ל'בית החיים' להשתטח על ציון הקודש, ע"כ פניתי אני וב"ב לבית מדרשו של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע בצפת, שם קרענו שערי שמים בתפילתנו **וקבלתי ע"ע שכשיוולד לנו הבן נלמד בכל שבת** (בעת הסעודה) **בספר הק' בת עין במשך שנתו הראשונה של הבן**... ומיד נפקדנו בזש"ק, ואכן תיכף קניתי את הספר למען יהיה מזומן תחת ידי בכל שבת, ובעזהשי"ת הנני מקיים את אשר קבלתי על עצמי, אלא שכאן בבני ברק בבית מו"ח לא מצאתי את הספר ע"כ מצאתני מחפש אותו.

מספר בעל העובדא, לפני כתשע שנים קיבל על עצמו - אחר שראה בגליון באר הפרשה אודות הענין ללמוד בשולחן השבת מתוך הספר הק' בת עין, ובס"ד התמיד בכך מדי שבוע בשבוע עד עצם היום הזה.

באחת התקופות אירע דבר, כי אברך זה מתמודד עם כמה וכמה חבילין דמעיקין, עד שבתקופה מסוימת עבר הסבל למעלה ראש, וכבר הרגיש שאין כוחותיו עומדים לו, באחד השבתות בעת שישב בשולחן השבת וכבר עמד לקחת את הספר וללמוד בו, החליט ברגע האחרון מרוב צערו כשהוא אומר אל לבו, הנני לומד את הספר הק' כבר זמן רב, ועדיין לא נושעתי, עדיין הסבל כרוך בעקביי, א"כ מן הנראה שהרה"ק אינו שת ליבו אלי, נשכחתי כמת מלב, על כן, **השבוע לא אלמד בספר הק' ויהי מה**, ואכן כך עשה. נו.... אין אדם נתפס על צערו.

האברך הזה נוהג לשבת בכל ליל שבת עם בחורים הנמנים על בני קהילתו (הנקרא באטע), שם הם מספרים סיפורי צדיקים, והוגים באמרי שפר על פרשת השבוע, ובעניני עבודת השי"ת.

באותו שבוע שהאברך החליט שלא ללמוד בספר הק', הגיע אחד הבחורים לבאטע, ואותו הבחור כמעט שאינו מגיע לבאטע, וגם כשהוא מגיע הוא אומר איזה ווארט קצר או שומע מאחרים, והנה אירע דבר פלא, הבחור הלז נכנס וביקש מראש החבורה - האברך הלז, **אם הוא יכול השבוע ללמוד קטע מתוך ספר הק' בת עין...** האברך שמע את הבקשה ועיניו מלאו דמעות... הנה חשבתי לעצמי כי אשב בחושך ואין רואה אותי, והנה אך החלטתי פעם אחת להניח את **הלימוד ומיד שלח לי הקב"ה סימן ורמז משמים שמעשי רצויים**, אלא שאין איש יודע חשבונו של עולם (מדוע עדיין לא נושע).

וראה בזה פלאות הנהגות הבורא וגדולת מעשי הצדיקים, כי מאז ועד היום, וגם לפני כן, לא אירע מעולם כדבר הזה שהבחור ביקש ללמוד קטע מתוך הספר, אין זה כי אם אצבע אלוקים וסימן מן השמים, האברך החליט על אתר להמשיך את הלימוד בספר בהתלהבות וביתר עוז (בהזדמנות שאל האברך את הבחור, מה קרה פתאום שהחלטת באותה שבת ללמוד בספר בת עין, וענה הבחור, כי באותה תקופה בא אליו 'התעוררות' ללמוד בביתו מתוך ספר זה בשולחן השבת, ובאותו שבת שכח ללמוד בביתו, ע"כ רצה ללמוד עם חבריו בבאטע).

לו. וכך אמר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל ח"א דף י"ד, י"ד שבט תרנ"ו אות א'), וז"ל. **על ידי שמזכירים את הצדיק בזה העולם יש עליה ופקידה לטובה לכל ישראל.**

אמנם הדברים אמורים ביותר ביומא דהילולא דיליה, שאם בעולמות העליונים מתעסקים רק 'במעשיו הטובים ובתורתו שחידש' וכלשונו של הרמ"ע מפאנו הנזכר לעיל, **אזי** שומה גם עלינו בהאי יומא להתעסק בתורתו[לז] וללכת בדרכיו הקדושים[לח]. ועל ידי זה נתדבק בו ונתקשר אל נשמתו הקדושה ונזכה שתהא תורתו מגן לנו והוא ימליץ טוב בעדנו.

סעדני ואוושעה - סגולה נפלאה לערוך סעודה לכבוד נשמתו הטהורה

סגולה נפוצה וידועה לערוך סעודה לכבודו ולטובת נשמתו של בעל ההילולא קדישא בעל הבת עין - הרה"ק **רבי אברהם דב בן** הרה"ק **רבי** דוד **זיעוע"א**, ובזכותה ובכוחה להחיש ישועות גדולות ונצורות[לט]. וכמו שמביא הרה"ק האדמו"ר מטאהש זי"ע

הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע מביא בשם אביו הרה"ק הרש"ב זי"ע (אגרות קודש מוהריי"צ ח"ח עמוד קל) **כשיהודי לומד תורה של איזה צדיק, בא מלאך ממחנה מיכאל להיכל הצדיק ומבשרהו 'בשורה טובה' שפלוני בן פלוני לומד בספרו, והצדיק בעל הספר מעורר רחמים על הלומד ובני ביתו,** כי המלאכים יודעים היטב איזו 'בשורה טובה' יש בזה לצדיק שעוסקים בתורתו בעולם הזה, עד כאן דבריו (בתרגום ללשון הקודש).

וכתב הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע בפתיחת ספר 'בית אברהם', מרן מהר"ש זי"ע (ה'דברי שמואל') פעם אחד בי"א חשון - בהלולא של כ"ק א"ז בעל יסוד העבודה זי"ע, בדברו על גודל ענין לימוד ספריו הקדושים, אמר, כי הצדיק בעולם הזה הוא בבחינת הולך, וכשנסתלק אז הוא בחינת עומד, **וכשחוזרים על דבריהם הקדושים מחויב הצדיק לעזור להם,** ונהיה לבחינת מהלך, ומקוים בו 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה ג ז). עכ"ל.

לז. ומכאן תצא הקריאה לכל מי שלא יוכל לעלות לציונו הק' (כל חד וחד בדיליה), שכאמור למעלה **שהעסק במשנת ותורת בעל ההילולא כמוה כהשתטחות על הציון ממש.**

בדרך צחות ומליצה אמרו, גדול מעלת הלימוד בספרו הק' מאשר לפקוד את ציונו הק', כי 'השתטחות' היא **מעל** למציבה, אולם העוסק במשנתו הרי הוא כמי שנמצא **בתוך** הציון הק' עצמו... ואם כי הדברים אמורים בדרך מליצה, אך יש בזה עומק מני עומק...

על כן אין לך 'סגולה' גדולה מזו מאשר להגות בדברי תורתו ואחר כך לשפוך שיח במזמורי תהילים, ובוודאי הוא ימליץ טוב בעדו.

לח. וכבר אמרו, שהנה ידוע גודל העניין בהדלקת נר לעילוי נשמה, אשר סגולתו נוראה לפעול לטובת הנשמה ולזכות אותו המדליק נר לכבוד נשמת הצדיק, אמנם כבר אמר הכתוב (תהלים קיט קה) 'נר לרגלי דברך', וכלומר **שעיקר ה'נר' הוא 'דברך'**, וכשהם נר לרגלי ואור לנתיבתי - כשחוזרים על דבריו הקדושים והולכים לאורם...

אגב אורחא, סיפר הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, בשם אביו הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע, בשנות ילדותו היה אביו רבי חיים פרץ זצ"ל מעיר אותו בשעת בוקר מוקדמת ולומד עמו בקביעות ב'בת עין' **בכדי להחדיר בו מוסר ויראת שמים.**

לט. בישיבת 'בית אברהם' בעיה"ק ירושלים תובב"א, יש 'קרן' לעריכת סעודות מדי שנה בשנה ביומא דהילולא קדישא, ומעשה שהיה כך היה, לפני עשרות בשנים היה יהודי ושמו הרה"ח ר' שלמה גראס ז"ל, לפרנסתו התעסק במכירת נפט, ברם, עסק זה יגיעתו רבה ושכרו מועט, ומכיוון שכך, רעב ומחסור שררו בדרך קבע בביתו, ויהי בליל ההילולא של ה'בת עין' זי"ע, השתטח ר' שלמה על ציון הקודש, ושפך את לבו כמים, בתפילה ובתחנונים שירוויחו לו פרנסתו מן השמים, לאחר מכן, חזר לביתו ועלה על יצועו, והנה בחלומו רואה הוא את ה'בת עין' זי"ע, ויאמר לו ה'בת עין', דע לך שקורת רוח מרובה הסבת לי בתפלתך על קברי (ידוע שהמתים נהנים כשמתפללים על קברם, וראה זוה"ק פר' ויחי רכה.) אך זאת אשאלך - **מדוע לא ערכת סעודה לכבוד ההילולא,** תיכף התעורר ר' שלמה משנתו, וקיבץ משארית לחמו הדל, כינס עשרה יהודים, וערכו יחדיו סעודת הילולא. למחרת היום הלך ר' שלמה וקנה כרטיס לוטו (לאטר"י), וזכה בהון עתק שממנו נתעשר בעשירות גדולה, ואף הקים מממונו 'קרן', אשר עד עצם היום הזה עדיין עורכים ממנו סעודות הילולא. ורבים רבים מעידים על ישועות גדולות שזכו לאחר שתרמו לאותה 'קרן'.

לפני שנתיים (תשפ"ה) ימים תרם אברך יומיים לפני ההילולא לאותה קרן, ויהי למחרת בלילה נסע האברך מביתו לירושלים, ובדרך אירע שם פיגוע נורא, כשמחבלים התקרבו לכביש וירו חצים ובליסטראות (כדורים) לכל עבר (אז נהרג הילד הק' למשפחת 'שמחה', ועוד כמה נפצעו), והערבים ימ"ש הללו ירו ממש לכיוונו, האברך נצמד לקיר ונפלו עליו

(בספרו עבודת עבודה) וז"ל, ידוע לי ממשפחה אחת בארץ ישראל אשר הוזקקו לדבר ישועה ורחמים, וערכו סעודה ביום ההילולא קדישא, ותיכף נושעו בישועה רבתי למעלה מדרך הטבע[מ].

זכות בעל ההילולא תגן עלינו ובעדנו, להיפקד במהרה בדבר ישועה ורחמים משמי שמי קדם, ישועות ברוחניות ובגשמיות, שפע רב וכל מיני טובות שבעולם[מא], וישראל נושע בה' תשועת עולמים.

אבנים מהקיר, והחל לזעוק לה', אמש תרמתי לכבוד הילולת הבת עין... והנה באותו רגע פנו משם המחבלים והחלו לירות לעבר השני, וחייו היו לו לשלל.

מ. באמת אמרו, יכלה הנייר ולא יכלו סיפורי הישועות להם זכו אלפי אלפי ישראל בזכות עריכת סעודה לכבודו של ה'בת עין', ואין צריך להביא עובדות... אך מכל מקום פטור בלא כלום אי אפשר, על כן נביא טיפה מן הים, מקצת שבמקצת, ממה ששמענו מ'כלי ראשון', ובעיקר אותות ומופתים בהם ניכר בעליל כי באה הישועה בזכות עריכת הסעודה (ועיי' במדור 'ישקו העדרים' בסוף הגליון).

מא. וז"ל הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (בת עין, דרוש לסוכות ד"ה או יבואר) הנה כשמתעורר חסד עליון ית"ש אז החסד בעצמו מלמד זכות על כנסת ישראל, ומה הוא הלמוד זכות ש'נושא עון', היינו ששם א"ל שהוא בחינת חסד עליון (זח"ג ל:) כביכול נושא עונותיהן של ישראל לעצמו, היינו **כביכול, אני חייב בדבר זה שכנסת ישראל עושים עונות ח"ו, שאילו לא היה להם צרות** הללו בוודאי היו עושים רצוני באמת, **ואילו היה להם פרנסה בריוח** ולא יהיו **מחוסרי פרנסה** כמו עתה, בוודאי **היה להם פנאי יותר לעשות רצוני**. ואלו לא היה להם בחינת הסתרה כזו, והיו יכולים להסתכל ביקרא דקוב"ה, בוודאי היו משתוקקים ונכספה וגם כלתה נפשם לה' עד כלות הנפש ממש, עכ"ל.

עת רצון בהילולא, סעדני ואוושעה

סיפר לנו אברך שבשנת תשפ"ו השתתף בסעודה שנערכה בעירו (אשדוד), ושם קיבל על עצמו אחר שהמתין לזכות בזש"ק, אם בשנה הבאה עד היא"צ אהיה כבר אחר 'פדיון הבן' של בן זכר שיוולד לי למזל"ט, אתן סעודה לכבוד הבת עין, כשבעצמו אינו יודע מדוע הוא מבקש בנוסח זה. למעשה בס"ד נולד לו בן זכר השנה (תשפ"ז), ומעמד פדיון הבן עם סעודת המצוה ייערך במוצש"ק ליל י"ב כסלו דהאי שתא (תשפ"ז).

שמענו מהרב א. גאטדינער שליט"א מעי"ת לעיקוואוד יצ"ו, כי בביתו המתינו שני בנים צדיקים למציאת זיווגם במשך כמה שנים, בשנת תשפ"ה ערך סעודה לכבוד ההילולא, וקיבל על עצמו, באם עד שנה הבאה (תשפ"ו) יינשאו שני בני למזל"ט אערוך 'שבע ברכות' לבני לעי"נ הבת עין, כך נזרקה ההבטחה מפיו בטעות - תחת לומר שיערוך 'סעודת הילולא' בשנה הבעל"ט, אמר סעודת 'שבע ברכות'.

למעשה בנו הצעיר מבין השנים בא ראשונה בקשרי שידוכין בסוף החורף (תשפ"ה), ובהגיע קביעת זמן החתונה ביקש מהמחותן להמתין עם זמן החתונה עד חודש כסלו תשפ"ו, כי עדיין מקווה שבנו הגדול יותר ימצא את זיווגו בתוך זמן זה - בטרם יינשא אחיו הקטן, וקבעו את זמן החתונה של הצעיר ליום שלישי אור לז' כסלו תשפ"ו לפ"ק. ואכן, בתוך הזמן מצא האח הגדול את זיווגו ונישא בשעטומ"צ בסוף חודש תשרי תשפ"ו. ובהגיע יום המיועד ז' כסלו תשפ"ו, שבוע לפני ההילולא נישא הצעיר, ואז ראו כי הבת עין סידר שפליטת פיו נתקיימה עם כל הפירושים, כי ביום ההילולא נערכה שבע ברכות האחרון, ובאו שניהם כאחד - סעודת שבע ברכות עם סעודת הילולא לכבודו של צדיק.

בעי"ת מאנסי ישב יהודי צדיק (בשנת תשפ"ה) ביום ההילולא בסעודת הילולא, נזכר וזכר בצערו של בתו שכבר עברו ג' שנים מיום נישואיה, ועדיין לא נפקדה בזש"ק, על כן בבואו לביתו הכריז בקול גדול, בעזהשי"ת בשנה באה נסב שוב לסעודה ביום ההילולא, אבל היא תהיה סעודת ברית... (גם גמר לאחמ"כ את התהלים לזכות בתו, וקבל על עצמו ללמוד כל יום בספר בת עין). וכן הוה, לשנה הבאה ביום ג' ה' כסלו תשפ"ו נולד להם בן למזל"ט, הברית והסעודה הגדולה נערכו ביום י"ב כסלו ביום ההילולא.

קבלנו מכתב מאחד מבעל המעשה, וכה מספר, הנני מנהל גמ"ח וביום י' כסלו פנה אלי אברך סופר מומחה ובקשה בפיו, הנני מומחה לכתיבת ספרי תורה קטנים ומיוחדים, ולפני תקופת זמן גמרתי מקח עם נגיד נכבד שאכתוב לו ספר תורה מהודר, ובעד זאת הוא יתן לי בכל חודש כדי פרנסתי ברווח, וב"ה העינים

התנהלו לאות ולמופת במשך תקופה. דא עקא, לפני כמה שבועות הודיע לי הנגיד שמטה ידו ומעתה אין ביכלתו להמשיך ולתת את הכסף, והוא מבטל את המקח של כתיבת ספר תורה. מיד פניתי ל'סוחר' גדול הדר בארה"ב ובקשתי ממנו שימציא לי קונה חדש עבור הס"ת הלזה, אבל לעת עתה לא מצא מאומה, ולבינתיים יש לי התחייבויות של משכנתא וכו', וחוששני שהבנק יחזיר את הכל וכדי בזיון וקצף... אין לי כרגע מהיכן להשיג מעות, לכן אני שואל ומבקש ממע"כ הלוואה של סכום נכבד כדי להכניס לבנק כנגד סכום החובות.

בעל הגמ"ח הסכים לו, אבל הוסיף להציע, כי בעוד יומיים יחול היארצייט של ה'בת עין', כשמבטיחים סעודה לע"נ ולומדים מתורתו רואים ישועות גדולות מאד, על כן כדאי לו לסופר להבטיח סעודה ובוודאי יוושע בס"ד בזכות הצדיק. בצר לו לקח ה'סופר' את ההלוואה, וגם הבטיח נאמנה שבראותו ישועה יערוך סעודה לכבוד הצדיק, והנה, במוצאי י"ב כסלו - כשבארה"ק כבר היה י"ג לחודש התקשר הסוחר אל הסופר בהתרגשות נפלאה, ואמר, שמע נא, בין שעון ארה"ב לשעון ארה"ק יש הפרש של שבע שעות, כשבארה"ק היה כבר לפנות בוקר של י"ג עדיין היה אצלנו י"ב כסלו, ובא איש יהודי וחתם על המשך כתיבת הספר... ולא עוד אלא שהעביר על אתר חלק נכבד מהסכום, שיש בו כדי חיותך וגם כדי השבת החוב שנלקח, ויהי לפלא.

מעשה נורא קבלנו מבעל המעשה (שמו שמור אצלנו) והוא אברך צדיק הדר בעיר רכסים, כעשרים ואחד שנים מנישואי ציפיתי לזש"ק. בשנה שעברה (תשפ"ו) סמוך להילולת הבת עין פנה אליי אחד מקרובי, ובקשה בפיו, היות ולפני כשנה (תשפ"ה) קיבל על עצמו שאם יוושע בעניין פלוני, יערוך בשנה הבעל"ט סעודת הילולא לכבוד ה'בת עין', וב"ה אכן נושע בישועה רבתי וברצונו לקיים הבטחתו, על כן הוא מבקש שאערוך סעודה (יחד עם תלמידי) והוא ישלם את כל ההוצאות. התלהבותו הדליקה בי ניצוץ של תקוה ואמרתי לעצמי הרי גם אנכי 'מצפה לישועה', א"כ אוסיף משלי ואשתתף גם אני בהוצאות, ואכן ערכתי את הסעודה יחד עם תלמידיי. והנה, לא ארכו הימים ונושענו, בתחילת שנה זו (תשפ"ז) נולד בני הבכור שיחי' בשעטו"מ יותר מכ"א שנים אחר הנישואין, בס"ד בשנה זו נערוך סעודת הילולא ברוב קהל ועדה, ובהזדמנות זו אספר את סיפור ישועתי.

שמעתי מאיש נאמן ממכירנו ומיודעינו, שהמתין שלש שנים אחר נישואיו לזכות בזש"ק, ואחר שעברו עליהם קשיים אדירים ויסורים נוראים ממש לא יאומן כי יסופר, נולדה לו בת למזל"ט בשעטומ"צ. אלא שאז הודיעוהו כי אפסו סיכוייו לזכות בעוד ילדים. אמנם, אין ייאוש בעולם כלל, הם המשיכו לנסות וכו', ויהי כמלאת ארבע שנים לבתו תחי' וכבר ניסה הכל, התקרב ובא יום הילולת הבת עין תשפ"ו. באותה שנה חל היא"צ ביום שני, האברך הלזה נבצר ממנו לעלות

ישקו העדרים

על הציון ביום ההילולא עצמו, על כן עלה ופקד את הציון שבוע ימים לפני היא"צ, שם שפך את נפשו לפני ה' בדמעות שליש, ולאחמ"כ, ביקש מהצדיק זי"ע, וכה אמר, בשבוע הבעל"ט ביום ההילולא אערוך סעודת הילולא לכובודו של צדיק ומתוך בקשה להוושע שבתי בת השלש לא תשאר 'בת יחידה' כל ימיה, אם אוושע אערוך עוד סעודה בשנה הבאה (תשפ"ז), ואכן בדרך נס ופלא נולדו לו תאומות ביום ט"ו אלול, וערך קידוש רבתי בשעטומ"צ.

סיפר לנו משגיח בישיבת ראחמיסטריווקא בעיה"ק ירושת"ו, בשנה שעברה, ישבו בחורים (צעירים, שיעור ב') וקבלו על עצמם לערוך סעודה בשנה הבעל"ט באם שבעים בחורים מתוך ה'שיעור' שלהם יתארסו עד לשנה הבאה ביום ההילולא, וראה זה הפלא ופלא, ביום חמישי ב' כסלו תשפ"ו התארס הבחור השבעים... ומדוע נקטו מספר כזה, כי עדיין לא היה כדבר הזה שכ"כ הרבה בחורים יתארסו בשיעור ג' עד תחילת כסלו.

שמעתי ממכירי בעל המעשה, בישיבת חברון למד בחור שבביתו ישבו ארבעה (אחים ואחיות) שהמתינו למציאת זיווגם (מגיל עשרים עד שלושים), ביום ההילולא תשפ"ו ערכו כמה מידידיו סעודת הילולא בישיבתם למען יוושעו כל הארבע בישועה שלימה, וראה זה פלא, השנה (תשפ"ז) בליל ההילולא שיחול במוצ"ש יחגגו את שבע ברכות האחרון של הבת הרביעית.

כה סיפרו לנו אברכים חשובים מחסידי בעלזא תושבי בני ברק, בשטיבל שלנו נערכה סעודה בי"ב כסלו לזכות בחור מבוגר - שאכן נושע בזכות הסעודה הנ"ל וכסימן מן השמים אכן זמן חתונתו נקבע לי"ב כסלו השנה (תשפ"ז). באותו זמן חשבנו לעצמנו הנה גם אנחנו זקוקים לישועה, זה יותר משנתיים ימים שאין לנו מקום ראוי לביהמ"ד (האברכים הצעירים שהוצרכו לפתוח ביהמ"ד לעצמם, מחוסר מקום) והננו מתגלגלים ממקום למקום, ואפילו מקום לשכירות לא מצאנו, וכבר נדדנו לא פחות משמונה מקומות בשנתיים האלו. מכיוון שכן נדברנו בינינו, והבטחנו שאם בשנה הבאה ביום י"ב כסלו תשפ"ז יהיה לנו ביהמ"ד משלנו נעשה גם אנחנו סעודה לע"נ הבת עין, וכדי שלא אשכח מזה רשמתי את זה בפלאפון שלי בלוח השנה בתאריך י"ב כסלו.

והנה מתחילה לא התקדם שום דבר, באמצע חודש אב כמעט גמרנו מקח אבל גם בזה לא אסתייע מילתא ולא קנינו את המקום... עד שביום ט"ו אלול פ"ו הגיעה הצעה חדשה לקנות מקום ראוי לשמו, עם הרבה מעלות טובות שלא שיערנו בדעתנו שנוכל למצוא מקום טוב כזה, וב"ה ביום רביעי פרשת חיי שרה תשפ"ז חתמנו חוזה, ולא עוד אלא שבעל הנכס נתן לנו להשתמש בו כבר מחודש אלול על סמך שנקנה את המקום. והיינו שאותה סעודת הילולא שהבטחנו

תיערך כבר בין כותלי ביהמ"ד שעליו ייחלנו ובקשנו, שם נספר איך שראינו עין בעין את ישועת ה' למעלה מדרך הטבע.

והנה מקום אתנו לעורר אודות החובה לעשות 'פרסומי ניסא', ולקיים 'שיחו בכל נפלאותיו', כי מלבד עצם חיוב ההודאה לבורא ית"ש על כל הטוב והחסד, הרי יש בזה תועלת עצומה גם לאחרים, וכאמור לעיל ש'מצוה גוררת מצוה', ו'סעודה גוררת סעודה', והרי רבים רבים מאחינו בני ישראל זקוקים לישועת הפרט כל אחד באשר הוא, ועיניהם כלות מתוחלת ממושכה, על כן אל תמנעו טוב מאחרים... שכאשר יראו וישמעו כל אותות ומופתים מבעלי המעשה עצמם אף ליבם ירחש דבר טוב, ועי"ז אף הם יצאו מאפילה לאורה בקרוב...

עוד נלמד מכל מעשיות אלו, שהרה"ק ה'בת עין' עומד ומתחנן להושיע ככל היוצא מפיכם, מעתה 'הרחב פיך ואמלאהו', אל יסתפק האדם בקטנות אלא יבקש בקשות גדולות, וכדאי הוא אותו צדיק לסמוך עליו.

וכאשר שמעתי מהרה"ח רבי מוטל ראטמאן שליט"א, עובדא שהיה עד לה לפני כמה שנים, בעודו מהלך ברחובות קריה - בשכונת מאה שערים אשר בעיה"ק ירושלים, מצאו יהודי נכבד 'בעל תשובה' אשר אין הפרוטה מצויה בכיסו, והלה החל לשאלו אודות 'וואש מאשין' (מכונת כביסה), כי נתקלקלה המכונה שבביתו, עוללים שאלו בגדים נקיים ואין נותן להם, ובצר לו הוא מחפש אחר חנות המוכרת מכונת כביסה 'יד שניה', כי עליה אין דורשים סכום עתק כמו על מכונה חדשה. ר"מ ניסה להניאו מכך, היות וידוע ליודעי חן שדבר שטות הוא לקנות מכונת כביסה יד שניה - כי לעולם ומעולם לא תדע אלו חסרונות ובעיות יצוצו לך במשך השימוש בה. וכה אמר לו ר"מ, היום חל יומא דהילולא של ה'בת עין', עומד אני ליסע לעיה"ק צפת להשתטח על ציונו, בוא נא עמנו, וכבר נפעל עבורך ישועה גדולה.

וכן עשו, כל הדרך לא פסיק פומיה מגירסא של אותו נצרך, אודות מכונת הכביסה, כי מכונה פלונית טובה היא, ושל 'חברה' פלונית לא... ובכלל הוא דואג מה יהיה בסופו של דבר, כיצד יכבסו את בגדי בניו הגדולים והקטנים... ובבואם לפני המלך בציון הקודש שפכו לבם בתפילה - איש איש בנגעו ומכאובו. משם נסעו, ויחנו באת"ק מירון, קנו במכולת (גראסערי) לחם וכל מטעמים ועלו לציון הקודש דרשב"י לערוך שם סעודת הילולא, ויהי, אך יצאו מציון הקודש, צלצל הטלפון של מיודעינו הנצרך, ומצד השני 'מבשרים' לו כי הגורל שקנה מאיזה 'מוסדות' לפני זמן רב זכה ב... מכונת כביסה חדשה ומשוכללת...

וכה אמר לי ר"מ בצערו על אותו נצרך, הרי כוחו של הצדיק להשפיע שפע רב וגדול, חבל על אותו איש אשר צמצם את כל השפע במכונת כביסה שאכן קיבל

אותה, אילו היה מבקש ב'השגות' כגדולות יותר בוודאי היה מקבל שפע רב פי כמה וכמה (ר"מ מספר ע"ע שפעל לטובה באותה נסיעה כמה עניינים גדולים ורבים פי כמה וכמה).

ונציגה דבר מעשה ישועה גדולה ונפלאת בזכות עצם התפילה וההשתטחות על ציונו הקדוש. סיפר לנו אברך צדיק, שלפני כמה שנים היה עם בנו בבית החולים, אחרי שביום ה' כסלו עבר הבן ניתוח, והרופאים אשפזו אותו ואמרו כי האשפוז יארוך לכל הפחות למשך חודש, כעבור שבוע חל יומ"ד קדישא של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע, נסע האברך לציון הקודש ולהשתתף בסעודה הגדולה שנערכה שם, והתפלל בתוקף בקשת רחמים, שהילד כבר יצא מביה"ח כי הרגיש שהנסיונות של שמירת עינים בין כתלי ביה"ח קשים עליו מאד, ולאידך ביקש גם שהילד היוצא מביה"ח יתרפא לגמרי (ולא יזיק לו השחרור המוקדם).

וראה זה פלא, מצפת חזר מיד לביה"ח, ויהי אך הניח את ראשו מעט - אחר ליל שימורים, נקרא מיד אל הרופאים והללו אמרו שהילד משוחרר לאלתר לחיים טובים ולשלום.